

OPŠTINSKI PLAN ZA UPRAVLJANJE OTPADOM

OPŠTINA PARTEŠ

2020-2024

Posebnu zahvalnost upućujemo osoblju GIZ-a na Kosovu, gđa. Drita BINAJ, gđa. Vjollca BEHLULI, g. Kemal HADŽAGIĆ, kao i za osoblje tehničke podrške i pomoći od strane EcoDES Studija, g. Konalsi GJOKA, Gđa. Teida SHEHI, G. Alfred LAKO, Gđa. Vjola Avdiu, Gđa. Keida YMERAJ kao i za osoblje CEAE-a (Centar za životnu sredinu i alternativnu energiju) g. Arben NIKA kao i g. Tahir KRASNIQI koji su dali svoj doprinos i pomogli Opštini Parteš u izradi opštinskog plana za upravljanje otpadom.

Radna grupa Opštine Parteš je takođe sa velikom posvećenošću radila na izradi plana a to su: g.Miroslav MIRKOVIĆ, g. Novica STANKOVIĆ, g. Ivica JANJIĆ gđa. Dhurata BERISHA, gđa. Zejnepe MAVRIQI, g. Goran ILIĆ kao i gđa. Verica MILOŠEVIĆ.

Takođe, posebnu zahvalnost na saradnji i podršci upućujemo Gradonačelniku opštine Parteš G. Dragan Petković.

TABELA SA SADRŽAJEM

I. UVOD	6
1.1 OPŠTE INFORMACIJE O OPŠTINI	6
1.1.1 Demografski podaci	6
II. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR PO PITANJU UPRAVLJANJA OTPADOM	7
2.1 SAŽETI PODACI O ZAKONODAVSTVU	7
2.1.1 Instrumenti i alati na lokalnom nivou	7
2.1.2 Organizaciona struktura opštine za uslugu upravljanja otpadom	8
2.1.3 Centralna vlada	8
2.1.4 Lokalna uprava	9
2.1.5 Regionalne kompanije za upravljanje otpadom	9
2.1.6 Ostale kompanije	9
III. TEHNIČKI ASPEKTI PO PITANJU UPRAVLJANJA OTPADOM	10
3.1 OPŠTI PODACI O OTPADU	10
3.1.1 Količina proizvedenog otpada	10
3.1.2 Sastav frakcija otpada	10
3.1.3 Trend proizvodnje otpada u opštini	11
3.2 USLUGA SAKUPLJANJA OTPADA	12
3.2.1 Šeme za sakupljanje otpada	12
3.3 TRANSPORT OTPADA	14
3.4 OBRADA I UNIŠTENJE OTPADA	15
3.4.1 Recikliranje i kompostiranje	15
3.4.2 Ilegalne deponije	15
IV. FINANSIJSKI ASPEKTI U UPRAVLJANJU OTPADOM	19
4.1 UKUPNI TROŠKOVI SISTEMA ZA UPRAVLJANJE OTPADOM	19
4.2 SISTEM TARIFA ZA UPRAVLJANJE OTPADOM	20
V. PLANIRANJE UPRAVLJANJA OTPADOM	22
5.1 CILJEVI I PLANIRANI REZULTATI NACIONALNE STRATEGIJE I PLANA ZA UPRAVLJANJE OTPADOM	22
5.2 CILJEVI ZAKONA O UPRAVLJANJU OTPADOM	23
5.3 VIZIJA OPŠTINSKOG PLANA	24
5.4 PREDMET OVOG PLANA	25
VI. IZRADA I OPIS MERA ZA POSTIZANJE CILJEVA	27
6.1 GLAVNE AKTIVNOSTI ZA ISPUENJE CILJA I IZ OVOG PLANA	27
6.1.1 Usvajanje lokalnog plana upravljanja otpadom	27
6.1.2 Konsolidacija strukture u opštini	28
6.1.3 Izgradnja kapaciteta u okviru opštine	28
6.1.4 Izrada sistema za monitoring merenja performansi usluga	28
6.2 GLAVNE AKTIVNOSTI ZA ISPUENJE CILJA II IZ OVOG PLANA	32
6.3 GLAVNE AKTIVNOSTI ZA ISPUENJE CILJA III IZ OVOG PLANA	34
6.3.1 Jačanje kapaciteta za naplatu tarifa	35
6.4 KLJUČNE AKTIVNOSTI ZA ISPUENJE CILJA IV IZ OVOG PLANA	40
6.5 GLAVNE AKTIVNOSTI ZA ISPUENJE CILJA V IZ OVOG PLANA	44
6.5.1 Upravljanje bolničkim otpadom	45
6.5.2 Upravljanje čvrstim otpadom (Prioritet)	45

6.5.3	<i>Upravljanje obimnim/glomaznim otpadom, električnim / elektronskim otpadom i upotrebljenim uljima</i>	45
6.5.4	<i>Upravljanje životinjskim otpadom</i>	46
6.6	GLAVNE AKTIVNOSTI NA ISPUNJAVANJU CILJA VI IZ OVOG PLANA	46
6.7	GLAVNE AKTIVNOSTI NA ISPUNJAVANJU CILJA VII IZ OVOG PLANA	47
6.8	OPERATIVNI PLAN ZA SAKUPljanJE I TRANSPORT OTPADA U OPŠTINI PARTEŠ	53
VII.	IZRADA OPERATIVNOG PLANA, CILJEVA, POKAZATELJA I AKTIVNOSTI	55
VIII.	KONTINUIRANI PREGLED PLANA	66
8.1	MONITORING IMPLEMENTACIJE OVOG PLANA	66
8.2	IZVEŠTAVANJE	67
IX.	REFERENCE I LITERATURA OVOG PLANA	69

Lista prikaza

Prikaz 1	Geografski položaj i mapa opštine Parteš	6
Prikaz 2	Količina proizvedenog otpada u tim zonama	10
Prikaz 3	Procenat frakcija otpada na nacionalnom nivou	11
Prikaz 4	Rast stanovništva i količina otpada u periodu od narednih 10 godina	12
Prikaz 5	Nivo pružanja usluga na teritoriji opštine Parteš	13
Prikaz 6	Količina otpada po naseljima u opštini Parteš	16
Prikaz 7	Ilegalnih deponija u opštini Parteš	17
Prikaz 8	Mapa na kojoj su prikazane ilegalne deponije	18
Prikaz 9	Veličina ilegalnih deponija u procentima	18
Prikaz 10	Procenat frakcija otpada u opštini Parteš	19
Prikaz 11	Ukupni troškovi po pitanju usluge upravljanja otpadom	20
Prikaz 12	Procenat naplate tarife za otpad u odnosu na fakturisano	21
Prikaz 13	Fotografija – Proces diskusije u radnoj grupi za izradu plana	24
Prikaz 14	Šema toka komunalnog otpada	26
Prikaz 15	Aktivnosti Cilja broj 1	27
Prikaz 16	Zadaci programa za sprečavanje nastajanja otpada	30
Prikaz 17	Kategorije u okviru Strategije za sprečavanje nastajanja otpada	31
Prikaz 21	Opcije nadoknade troškova integrisane usluge upravljanja otpadom	36
Prikaz 22	Opis raznih opcija za pokrivanje troškova	37
Prikaz 23	Koraci koje treba preduzeti za sprovođenje politike povrata troškova	38
Prikaz 24	Strategija za naplatu tarifa	39
Prikaz 18	Količina otpada koji se može reciklirati i za koju se predviđa da se odstrani iz toka otpada	41
Prikaz 19	Količina organskog otpada za koju se predviđa da se odstrani iz toka otpada	42
Prikaz 20	Komposter za organski otpad	43
Prikaz 25	Pokazatelji performansi i rezultata	67
Prikaz 26	Struktura za razmatranje i pregled plana	68

Lista tabela

Tabela 1 Broj stanovnika opštine Parteš i dva sela, Donja Budriga i Pasjane	7
Tabela 2 Predlog za nabavku kontejnera za komunalni otpad i metalnih kontejnera	12
Tabela 3 Učestalost pružanja usluga u opštini Parteš.....	13
Tabela 4 Troškove koje obezbeđuje opština Parteš	20
Tabela 5 Rezime troškova za konsolidaciju strukture unutar opštine kao deo sistema za upravljanje otpadom.....	32
Tabela 6 Rezime troškova investiranja za konsolidaciju usluga.....	34
Tabela 7 Projekcija stvaranja i smanjenja otpada u narednom periodu od 5 godina	41
Tabela 8 Navedeni troškovi u vidu investiranja za minimiziranje otpada	44
Tabela 9 Kako je organizovana usluga u Opštini Parteš.....	53

I. UVOD

1.1 Opšte informacije o opštini

Opština Parteš, ranije kao jedinica opštine Gjilan, osnovana je 19. avgusta 2010. godine. Teritorija opštine Parteš pokriva ukupnu površinu od 28,64 km². Na osnovu sveobuhvatnog predloga za rešenje statusa Kosova i Zakona br. 03/L-041 o opštinskim administrativnim granicama prema Ahtisarijevom planu, a dalje formiranje je potom realizovao opštinski pripremni tim.

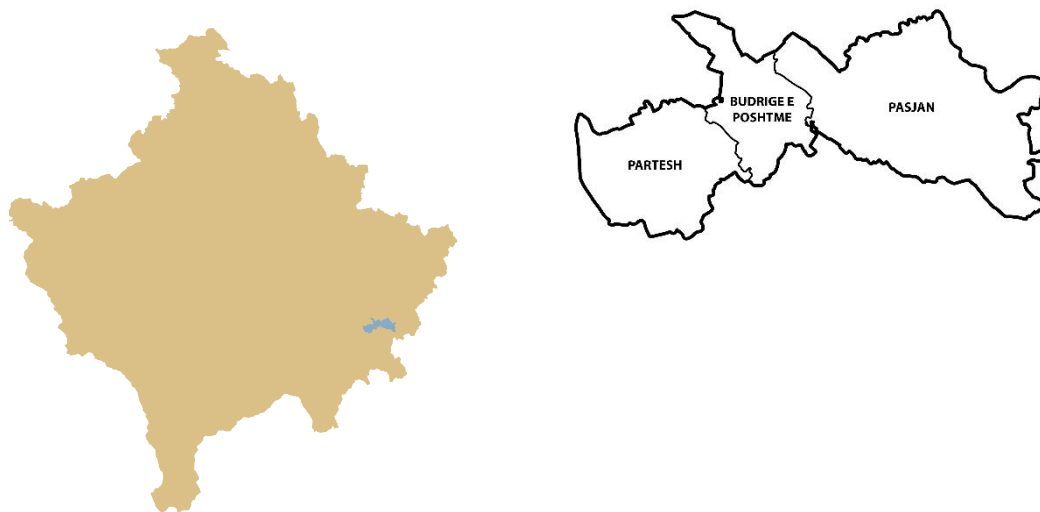
Opština Parteš je smeštena na krajnjem istoku Kosova, negde na oko 8 km jugoistočno od Gnjilana, na raskrsnici puta Gjilane-Uroševac, blizu graničnog trougla sa Srbijom i Republikom Severnom Makedonijom i oko 56 km od glavnog grada Prištine.

Opština je smeštena u jugoistočnom delu Kosova i graniči se:

- Na severo-istoku sa opštinom Gnjilane;
- Na jugo-zapadu sa opštinama Vitina i Klokot.

U skladu sa Zakonom o administrativnim granicama, ovu opštinu čine sledeća naselja:

- Parteš;
- Donja Budriga;
- Pasjane.

Prikaz 1 Geografski položaj i mapa opštine Parteš
[Izvor: Pripremili sami autori, AZSK]

1.1.1 Demografski podaci

Opština Parteš je naseljena etničkim Srbima i obuhvata grad i dva sela i to Donju Budrigu i Pasjane. ECMI je izračunao, na osnovu procena iz 2010. i 2013. godine, da opština Parteš ima oko 5,300 stanovnika srpske nacionalnosti (99.96 %) i 916 domaćinstava. U tabeli ispod prikazan je broj stanovnika po naseljima u opštini tokom godina.

Mesto	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Donja Budriga	617	689	801	983	1018	1178
Parteš	775	878	1009	1203	1274	1513
Pasjane	1325	1448	1508	1845	1974	2030
UKUPNO	2717	3015	3318	4031	4266	4721

Tabela 1 Broj stanovnika opštine Parteš i dva sela, Donja Budriga i Pasjane
[Izvor: Opština Parteš]

II. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR PO PITANJU UPRAVLJANJA OTPADOM

2.1 Sažeti podaci o zakonodavstvu

2.1.1 Instrumenti i alati na lokalnom nivou

Pravni okvir za Kosovo o upravljanju otpadom sastoji se od ovog pravnog okvira sa sledećim specifikacijama:

Zakon br. 03/I-040 „O lokalnoj samoupravi“, 2008 - Član 17. ovog zakona predviđa da lokalni akteri (opštine) imaju potpunu i isključivu nadležnost za pružanje i održavanje javnih usluga, kao što je upravljanje otpadom.

Zakon br. 04/I-060 „o upravljanju otpadom“, 2012 – ovaj zakon, koji je nedavno izmenjen, predstavlja pravnu osnovu za definisanje opštinskih nadležnosti u Republici Kosovo u pogledu upravljanja otpadom. Prema ovom zakonu, opštine treba da: i) naprave i izrade opštinski plan upravljanja otpadom koji treba da bude u skladu sa državnim planom; ii) sprovodi opštinski plan upravljanja otpadom; (iii) određivanje tarifa i prikupljanje sredstava za komunalne usluge; kao i, iv) po zakonu dve ili više opština mogu sarađivati u upravljanju otpadom.

Po zakonu ovi opštinski planovi treba da se usredsrede na: i) šeme / programe za sakupljanje otpada; (ii) predloge kada su u pitanju odgovarajuće tehnike/metode vezanih za ponovnu upotrebu i recikliranje otpada; (iii) edukativni program za podizanje svesti javnosti i upravljanje otpadom; iv) procena i izračunavanje troškova upravljanja otpadom.

Zakonom je predviđeno da se opštinski plan izrađuje za period od 5 godina i da će se odnositi na postojeće i buduće kapacitete za sakupljanje, tretman i odlaganje otpada, što će takođe odrediti potrebu za kvalitetnim uslugama građanima, kao što su recimo izrada jedne opštinske uredbe o upravljanju otpadom.

Takođe prema izmenjenom zakonu, upravljanje komunalnim otpadom od strane opština treba da se vrši putem zasebnih ugovora sa jednim ili više javnih ili privatnih operatera koji imaju licencu¹ za odgovarajuće usluge upravljanja otpadom.

Zakon br. 04/I-111 „o izmeni i dopuni zakona o javnim preduzećima“, 2012 – Prema ovom zakonu, opštine imaju pravo da osnuju opštinska javno komunalna preduzeća za upravljanje otpadom.

Zakon br. 04 / I-045 „O javno-privatnom partnerstvu“ – odredbe ovog zakona regulišu pružanje javnih usluga i / ili javne infrastrukture za upravljanje otpadom, uključujući njihovo sakupljanje, odlaganje i recikliranje.

Strategija Republike Kosovo za upravljanje otpadom² definiše ovu strukturu ključnih zainteresovanih strana odgovornih za njihovo upravljanje, u rasponu od centralne do lokalne uprave i privatnog sektora:

2.1.2 Organizaciona struktura opštine za uslugu upravljanja otpadom

Trenutno je u opštini Parteš jedan službenik zadužen za usluge upravljanja otpadom kao deo Direktorijata za katastar i zaštitu životne sredine kao organa koji je podređen Gradonačelniku opštine.

2.1.3 Centralna vlada

Skupština Republike Kosovo, kao zakonodavno telo zemlje, odgovorna je za deo usvajanja zakona, u ovom slučaju u oblasti upravljanja otpadom, i pre svega za nadgledanje njihove primene od strane pravnih komisija. Tačnije, odgovorna je za: i) usvajanje zakona o životnoj sredini, zakona o otpadu i relevantnog pravnog okvira; ii) izdavanje strategija za zaštitu životne sredine; iii) davanje preporuka i praćenje sprovođenja zakona od strane parlamentarnih komisija.

Vlada Republike Kosovo, je telo odgovorno za usvajanje strategije za upravljanje otpadom i izdavanje vladinih administrativnih uputstava.

Ministarstvo za infrastrukturu je telo koje predlaže, izrađuje i nadgleda sprovođenje zakonskog okvira u oblasti upravljanja otpadom. *Odeljenje za zaštitu životne sredine* u okviru ovog ministarstva je telo / organ odgovorno za aspekte nacionalne politike i pravnog i regulatornog okvira za upravljanje otpadom. Konkretno posmatrano, zadaci ovog odeljenja su:

- Predlaže, izrađuje nacрте i pruža osnovu za kreiranje politika zaštite životne sredine;
- Izrađuje nacрте strateških dokumenata i zakona u oblasti zaštite životne sredine;
- Predlaže mere i projekte za rehabilitaciju oblasti takozvanih „žarišta“;
- Utvrđuje i predlaže ulaganja i finansiranje u oblasti zaštite životne sredine;
- Obavlja administrativne i profesionalne aktivnosti za članstvo u međunarodnim konvencijama, ugovorima, sporazumima i organizacijama za zaštitu životne sredine;

¹ Licencu za upravljanje otpadom izdaje Ministarstvo za infrastrukturu, odnosno Komisija za licenciranje

² Strategija upravljanja otpadom Republike Kosovo za period 2013 - 2020

- Pruža stručnu podršku u pitanjima vezanim za upotrebu prirodnih resursa;
- Razmatra i priprema nacrt odluke o zahtevima stranaka za razna pitanja zaštite životne sredine;
- Priprema različite izveštaje o pitanjima zaštite životne sredine;

Ovo odeljenje ima četiri sektora u svojoj strukturi: i) Sektor za edukaciju i podizanje svesti za temu životne sredine; ii) Sektor za zaštitu od industrijskog zagađenja; iii) *Sektor za otpad i hemikalije*; Sektor za zaštitu prirode. Odeljenje koje je direktno odgovorno za sektor otpada je *Sektor za otpad i hemikalije*. Ovaj sektor kao svoje najvažnije zadatke i odgovornosti obuhvata:

- Izrada Strategije upravljanja otpadom i Akcionog plana za upravljanje otpadom;
- Priprema programa monitoringa i izveštaja o postojećem statusu otpada;
- Izdavanje licenci za upravljanje otpadom i izdavanje licenci za izvoz, uvoz i tranzit otpada;
- Nadziranje primene zakonskog okvira i upravljanja opasnim otpadom.

2.1.4 Lokalna uprava

Lokalna uprava, odnosno izvršno telo na lokalnom nivou (**opština**), odgovorno je za izradu i sprovođenje lokalne politike upravljanja otpadom, koja bi trebala biti u skladu sa Nacionalnom strategijom i Nacionalnim planom za upravljanje otpadom. Konkretno, oni su odgovorni za:

- Izrada i odobravanje lokalnih planova upravljanja otpadom;
- Oznake lokacije, zasnovane na prostornom planu, u skladu sa odgovarajućim potrebama upravljanja komunalnim otpadom;
- Postavljanje / definisanje tarifa za usluge sakupljanja i odlaganja komunalnog otpada;
- Dodeljivanje i nadzor nad primenom standarda usluga za ugovorena preduzeća za prikupljanje otpada.

2.1.5 Regionalne kompanije za upravljanje otpadom

Ove kompanije su javna preduzeća odgovorna za pružanje usluga sakupljanja, premeštanja iz naselja u deponije otpada. Regionalne javne kompanije pružaju usluge nekim opštinama u određenom regionu, a opštine koje ih pružaju imaju svog predstavnika u odboru kompanije.

2.1.6 Ostale kompanije

Kompanija za upravljanje deponijama na Kosovu - KUDK – Ove kompanije su državna preduzeća i odgovorna su za upravljanje regionalnim opštinskim deponijama.

Prema zakonu br. 03/L-087 o preduzećima koja su u javnom vlasništvu, Kompanija za upravljanje deponijama na Kosovu (KUDK - AD), je legalizovano i licencirano preduzeće za upravljanje regionalnim odlagalištima komunalnog otpada u Republici Kosovo, registrovano i upisano kao akcionarsko društvo u skladu sa zakonom br. 02/L-123 o poslovnim organizacijama.

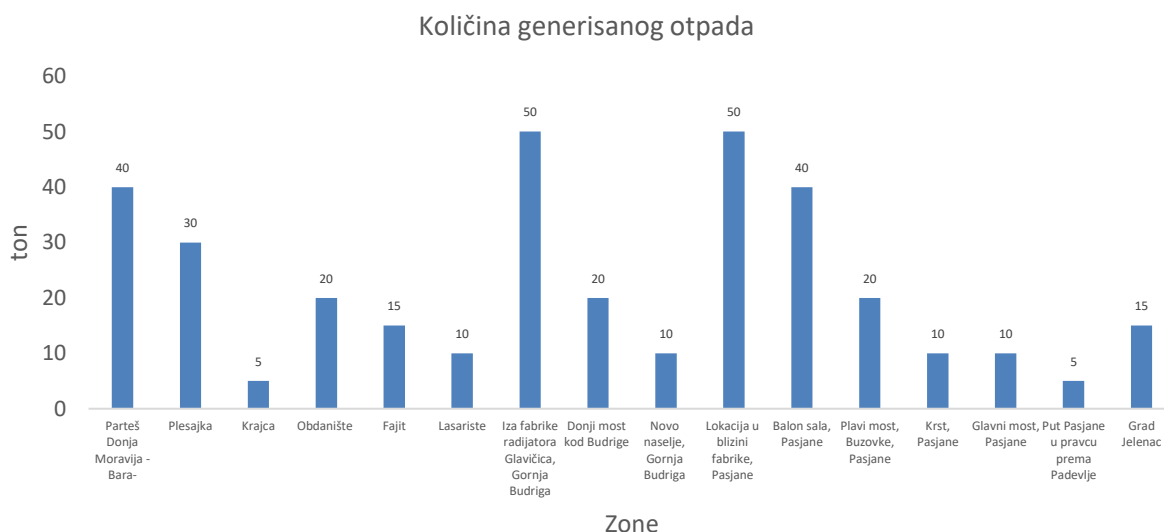
Licencirane kompanije, ili privatni sektor su kompanije koje imaju licencu od strane Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja i pružaju usluge sakupljanja, obrade, reciklaže, prevoza i odlaganja različitih vrsta otpada.

III. TEHNIČKI ASPEKTI PO PITANJU UPRAVLJANJA OTPADOM

3.1 Opšti podaci o otpadu

3.1.1 Količina proizvedenog otpada

Uslugu sakupljanja, prevoza i odlaganja otpada na Regionalnoj deponiji Gnjlane - Velekince obezbeđuje sama opština, koja pruža podatke o količini otpada koji se stvara u ovoj opštini. Grafikon prikazuje količinu proizvedenog otpada na površinama kako sledi u nastavku:

Prikaz 2 Količina proizvedenog otpada u tim zonama

[Izvor: Opština Parteš]

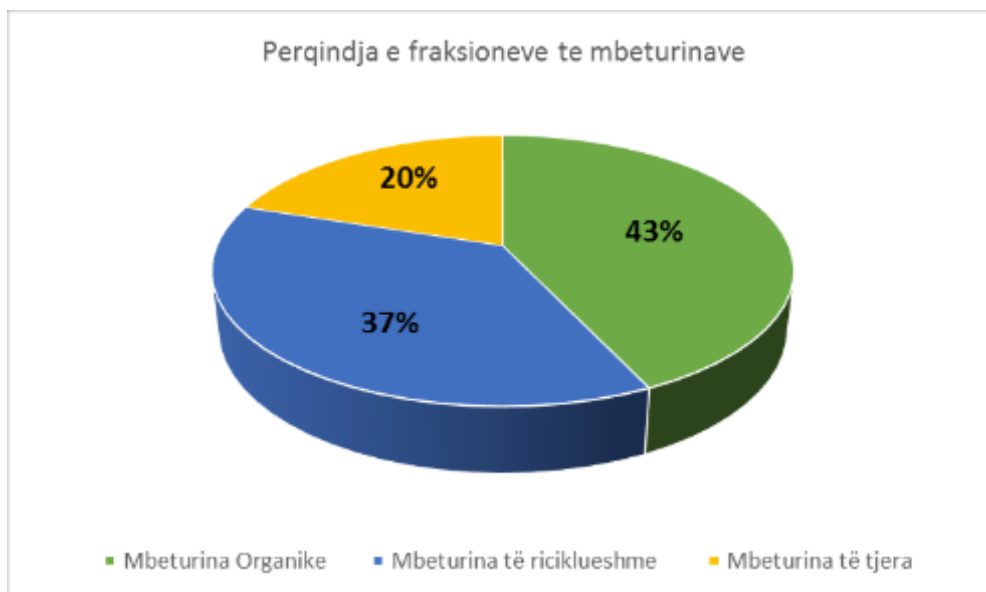
Kao što vidimo na osnovu Grafikona, najveća količina otpada nastaje na području iza same Fabrike radijatora Glavičica u Gornjoj Budrigi kao i na lokaciji fabrike kod mesta Pasjane. Područje koje stvara najmanje količine otpada je Krajča i Pasjane na putu prema mestu zvanom Padevlje. Ukupna količina otpada stvorena na svim gore navedenim površinama je 350 tona otpada.

3.1.2 Sastav frakcija otpada

Za sada u opštini Parteš nije sprovedeno istraživanje merkološkog sastava otpada. Godine 2011, GIZ³ je na Kosovu sproveo studiju o sastavu frakcija otpada, a nacionalni organski otpad čini **43 %** od celokupnog toka otpada. Dok ostale frakcije otpada kao što su drvo, papir, plastika, staklo, metali, kompoziti, tekstil, EEE otpad i druge neodređene kategorije čine oko **37 %** sastava otpada. Ostatak

³GIZ, Analiza komunalnog otpada Priština – Kosovo, 2011

frakcije otpada čine nepovratne frakcije poput higijenskog otpada ili ambulantnog otpada, koji se mogu spojiti sa komunalnim otpadom, kao i druge kategorije otpada.

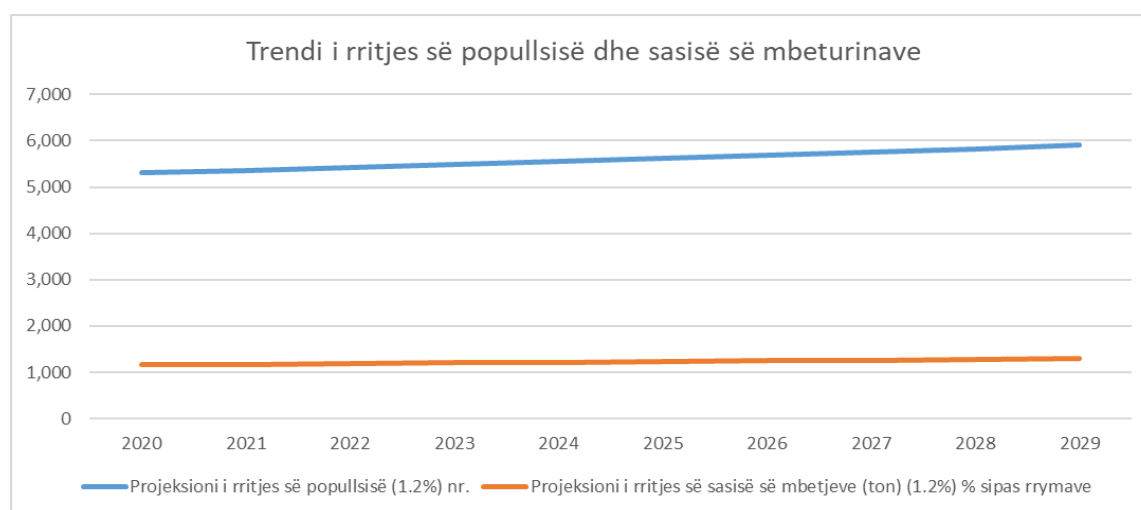

Prikaz 3 Procentat frakcija otpada na nacionalnom nivou
[Izvor: Opština Parteš]

3.1.3 Trend proizvodnje otpada u opštini

Na osnovu zvaničnih dokumenata Republike Kosovo, na nacionalnom nivou, koeficijent rasta stanovništva predviđa se da iznosi 1,2 %⁴. Sledeća tabela prikazuje trend porasta stanovništva i količine komunalnog otpada u opštini Parteš u narednih 10 godina:

Viti		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Projeksioni i rritjes së popullsisë (1.2%)	nr.	5,300	5,364	5,428	5,493	5,559	5,626	5,693	5,762	5,831	5,901
Projeksioni i rritjes së sasisë së mbetjeve (ton) (1.2%)	% sipas rrymave	1,161	1,175	1,189	1,203	1,217	1,232	1,247	1,262	1,277	1,292

⁴ Kosovska agencija za statistiku 2015, Procena o broju stanovnika na Kosovu 2015

Prikaz 4 Rast stanovništva i količina otpada u periodu od narednih 10 godina
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

3.2 Usluga sakupljanja otpada

Opština Parteš je odgovorna za usluge sakupljanja, transporta i odlaganja otpada. Opština obavlja radne aktivnosti u ovim zonama sa klijentima u radnim danima:

- 916 domaćinstava
- 30 biznisa
- 22 institucije

Sakupljanje otpada vrši se od kuće do vrata u svim domaćinstvima, iako nemaju ugovor i opskrbljuju se uslugom. Usluga se takođe pruža preduzećima i institucijama koje imaju 1,1 m³ kontejnera, a koji opet nemaju ugovor. Opština navodi da prosečna mesečna količina otpada koju sakuplja iznosi 51 tonu otpada mesečno.

3.2.1 Šeme za sakupljanje otpada

Opština nudi sopstvenu uslugu upravljanja otpadom. Na njenoj teritoriji distribuirano je 150 kontejnera kapaciteta od 1,1 m³. Međutim, njihovo stanje je bilo veoma loše i neki se više nisu koristili, pa je bilo potrebno nabaviti nove kontejnere, tj. zamenite postojeće novim. Međutim, opština je povukla iz upotrebe kontejnere od 1,1 m³ zbog nekontrolisanog preopterećenja, pri čemu je najveći deo komunalnog otpada završio na putevima i u rekama, itd. Iz tih razloga, opština je donela odluku da primenjuje šemu za prikupljanje otpada od vrata do vrata za obavljanje primarnih usluga upravljanja otpadom. Šema koja je ostvarila dobre rezultate.

Ova šema je primenljiva u svim četvrtima grada i u svim ruralnim sredinama. Ranije je u tim oblastima pružana usluga kolektivnog otpada, ali na zahtev stanovnika (da bi se izbegli gusti mirisi u blizini kolektivnih kontejnera, prisustvo pasa lualica i činjenica da neki pojedinci nisu želeli da plaćaju) usluga je krenula od vrata do vrata sa ličnim kontejnerima.

Opština je zatražila nabavku 35 kontejnera sa točkovima od 1,1 m³ koji će biti postavljeni u svakom naselju za svako domaćinstvo, kao i 1,050 metalnih kontejnera od 110 litara za sakupljanje otpada koji se može reciklirati. Sledeća tabela prikazuje broj ličnih kontejnera i metalnih kontejnera za pojedina naselja u opštini Partesš:

Lokacija / mesto	1.1 m ³ kontejneri	Kante za otpad PVC sa točkićima od 110 L
Parteš	12	350
Gornja Budriga	8	250
Pasjane	15	450
UKUPNO	35	1,050

Tabela 2 Predlog za nabavku kontejnera za komunalni otpad i metalnih kontejnera
[Izvor: Opština Parteš]

Kontejneri se sakupljaju sa različitim frekvencijama (učestalost), gde se stanovnici ovih područja unapred obaveštavaju o rasporedu posete u vidu kamiona za sakupljanje otpada a koja sakuplja otpad od vrata do vrata u dotičnom području.

Tabela ispod prikazuje učestalost usluge u oblastima u kojima se sakupljanje od vrata do vrata odnosi na opštinu Parteš:

Učestalost usluge	Lokacija & Raspored
Ponedeljak & Utorak	Pasjane
Sreda	Donja Budriga
Četvrtak	Parteš

Tabela 3 Učestalost pružanja usluga u opštini Parteš

[Izvor: Opština Parteš]

U međuvremenu, karta dole pokazuje da se usluga skupljanja i prevoza otpada pruža u celoj opštini Parteš, što je predviđeno izveštajem KAZS-a:

Prikaz 5 Nivo pružanja usluga na teritoriji opštine Parteš

[Izvor: GIZ, KAZS]

Fizičko stanje kontejnera

Ispod u nastavku smo prikazali nekoliko slika fizičkog stanja kontejnera u naseljima kao što su Parteš, Donja Budriga i Pasjane.

Prikupljanje od vrata do vrata u svim domaćinstvima sa niskim stanovima

Na biznis lokacijama (kontejneri od 1.1m³)

Na lokacijama sa kućama – stambena mesta (kontejneri od 1.1m³)

Kontejneri za sakupljanje otpada za reciklažu

3.3 Transport otpada

3.3.1 Vrsta vozila za transport / prevoz otpada

U vlasništvu opštine koja nudi sopstveno sakupljanje, prevoz i odlaganje otpada na Regionalnoj deponiji Gnjilane - Velekince, postoji mali kamion od 8-10 m³. Opština je omogućila 4 radnika i 1 vozača, a trenutna šema upravljanja otpadom zasniva se pre svega na sakupljanju i odlaganju otpada iz kontejnera. Usluga sakupljanja i transporta otpada pruža se u svim naseljima opštine Parteš i to 4 puta nedeljno.

3.4 Obrada i uništenje otpada

3.4.1 Recikliranje i kompostiranje

Opština je postavila 1,050 metalnih kontejnera od 110 litara za prikupljanje otpada koji se može reciklirati. Kante za reciklažu su donirane od strane GIZ-a. Privatne kompanije za reciklažu obavljaju svoju delatnost koja sakuplja, pakuje ili obrađuje različite frakcije otpada koji se može reciklirati, kao što su papir, plastika itd. i prevoze ih do njihovih postrojenja za reciklažu. Ne prijavljuju se aktivnosti neformalnih pojedinaca koji skupljaju plastiku.

Opština je odgovorna za nadgledanje službe koja ističe da je problem u vezi s tim pre svega slaba svest građana, posebno starijih koji nastavljaju da bacaju mešoviti otpad u kante za reciklažu. Da bi osiguralo pravilno funkcionisanje sistema upravljanja otpadom, opština je preduzela kampanju podizanja svesti u zajednici, iako sa ograničenim finansiranjem. Međutim, opština nema jasne podatke o količini plastike u kantama za otpad.

Što se tiče kompostiranja u opštini Parteš, na opštinskom nivou nije utvrđena nijedna inicijativa takve prirode. Međutim, opština je ruralnog karaktera i postoji pre svega mogućnost kompostiranja, gde može biti sporadičnih slučajeva u privatnim objektima, gde stanovnici sami kompostiraju uglavnom baštenski otpad.

3.4.2 Ilegalne deponije

U ruralnim naseljima opštine postoji mnogo divljih deponija, veoma često po 2-3 takve u svakom naselju. Na ovim deponijama, se često na osnovu inicijative od strane opštine sakuplja otpad i prenosí do centralne deponije.

U 2014., 2015., 2016. i 2017. godini opštinu Parteš su pogodile obilne kiše i padavine koje su dovele do začepljenja kišnih kanala i manjih vodotoka kao rezultat velikih poplava iz korita Binačke Morave i postojećih potoka koji prolaze kroz opštinu. Ova katastrofa nanela je veliku štetu i poljoprivrednom zemljištu i porodicama. Ali najveća šteta nastala je izvlačenjem vode, uzimajući sa sobom i veliku količinu otpada.

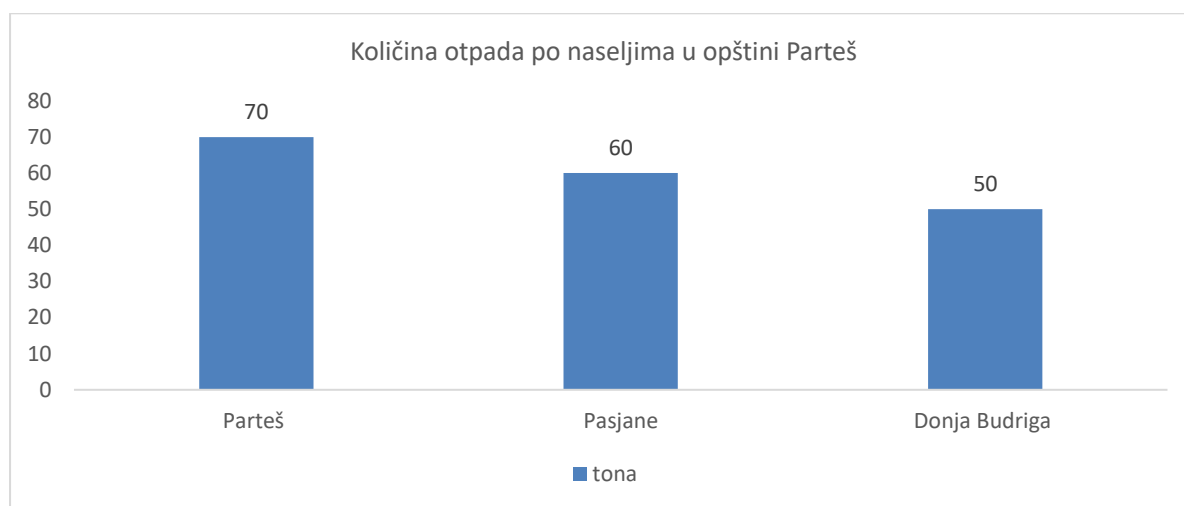
Opština Parteš u saradnji sa nadležnim službama učinila je sve što je u njihovoj moći da reši ovaj problem i veliki deo otpada je uklonjen. Međutim, nakon nekog vremena pojavile su se divlje deponije koje su postale izvor raznih zaraznih bolesti koje imaju direktan negativan uticaj na životnu sredinu, a nisu samo posledica poplava, već i samih građana, koji će, radi zaštite svoje imovine, svojih dvorišta i objekata odlagati otpad na neodređena mesta stvarajući takozvane divlje deponije koje predstavljaju veliki problem za opštinu.

Opština tvrdi da, uprkos korišćenju svih mogućih mehanizama obezbeđenih opštinskim budžetom, nije u stanju da normalizuje činjenično stanje na terenu, koje je prihvatljivo kako bi se osigurao normalan život svakog stanovnika. Opština nema tešku mašineriju i dovoljno ljudskih resursa da se uključi u uklanjanje divljih deponija i sanaciju šteta od poplava kao i sanaciju vodotoka.

Prilikom terenskih poseta na teritoriji opštine Parteš, identifikovane su mnoge ilegalne deponije koje zajednica stvara od komunalnog otpada i inertnog otpada.

Opštinska služba je identifikovala i vodila evidenciju o svim takvim ilegalnim deponijama. Iz ovih podataka, Opština Parteš je pripremila izveštaj o ilegalnim deponijama, a detaljna finalna analiza rezultirala je sa ustanovljenih 80 velikih i malih odlagališta koja negativno utiču na životnu sredinu i zdravlje ljudi.

Prema podacima opštine, gde je sačinjen budžet za njihovo čišćenje i sanaciju, rezultat je da je oko 180 tona komunalnog mešanog i čvrstog otpada očišćeno sa teritorije opštine. Grafikon u nastavku prikazuje količinu tona komunalnog i mešanog otpada po lokacijama u samoj opštini:

Prikaz 6 Količina otpada po naseljima u opštini Parteš

[Izvor: Pripremljeno od strane autora]

Kao što vidimo iz grafikona, većina deponija u opštini je od građevinskog otpada i mešovitog komunalnog otpada, sa ukupnom naznačenom površinom od 3000 m².

Ispod je slika nekih ilegalnih deponija na teritoriji opštine Parteš.

Prikaz 7 Ilegalnih deponija u opštini Parteš
[Izvor: autor]

Nakon popisa svih deponija, opština je izradila i izdvojila Budžet za čišćenje i sanaciju ilegalnih deponija. Određena su prioritetna područja na kojima će do kraja maja 2018. godine biti uklonjene sve deponije. Tokom faze čišćenja, građani su takođe pozvani za pomoć i posvećenost kako ne bi došlo do njihovog ponavljanja.

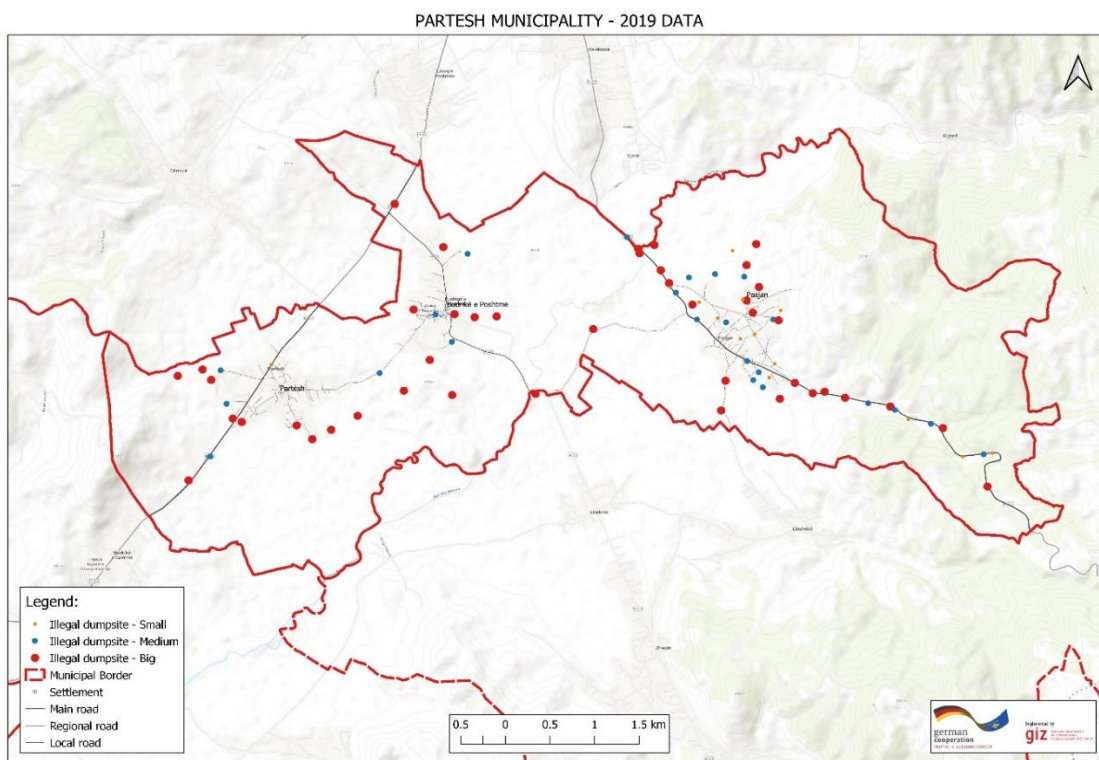
Čišćenje je sprovedeno uz upotrebu teške mašinerije (kamiona, bagera itd.), kao i velikog broja ručnih radnika, koji su se privremeno angažovali na ovom poslu, sa ciljem uklanjanja divljih deponija i popravljavanja vodotoka.

Sva komunalna otpadna voda prevoziće se na regionalnu deponiju Gnijilane - Velekince, dok će se inertni otpad deponovati na teritoriji opštine, a erozija tla koja je posledica rušenja i iskopavanja biće popravljena.

Akcija čišćenja izvršena je u roku od mesec dana. Nakon ove faze planirano je postavljanje znakova upozorenja o ilegalnom odlaganju na mestima sa visokim potencijalom nastajanja ilegalnih deponija.

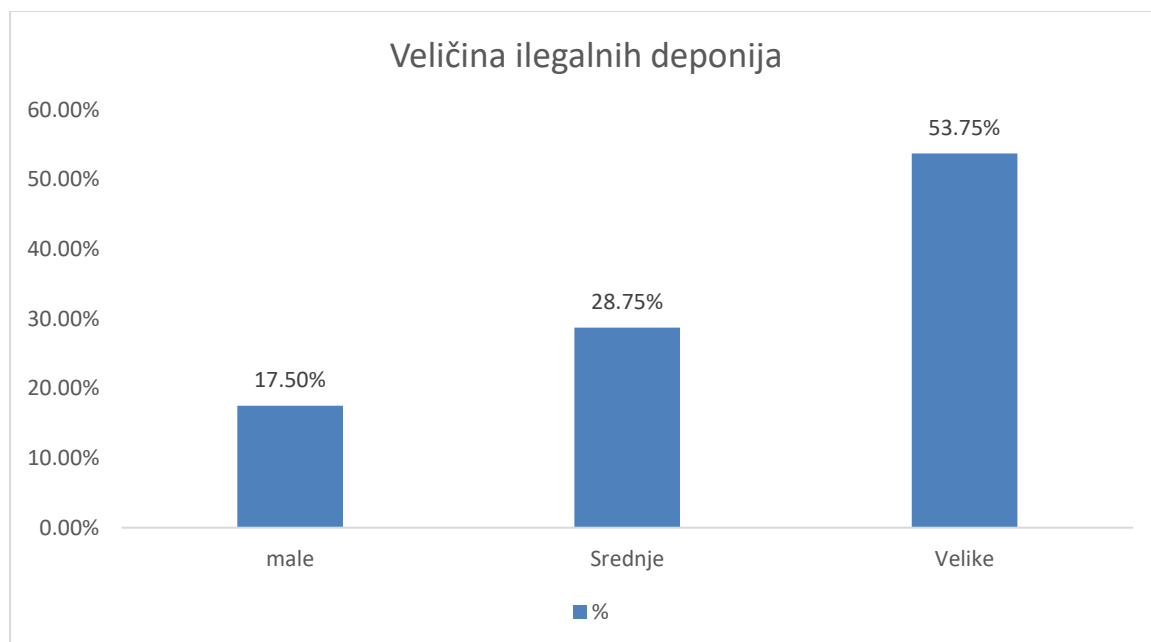
Iz istraživanja sprovedenog 2019. godine o identifikaciji ilegalnih deponija u opštini Parteš od strane tima za procenu koji se sastoji od opštinskog službenika za upravljanje otpadom, opštinskog inspektora zaštite životne sredine, osoblja JP-a i GIZ-a, ukupno je identifikovano 80 Ilegalnih deponija na celoj teritoriji opštine Parteš .

Donja mapa prikazuje trenutno stanje ilegalnih deponija u opštini Parteš .

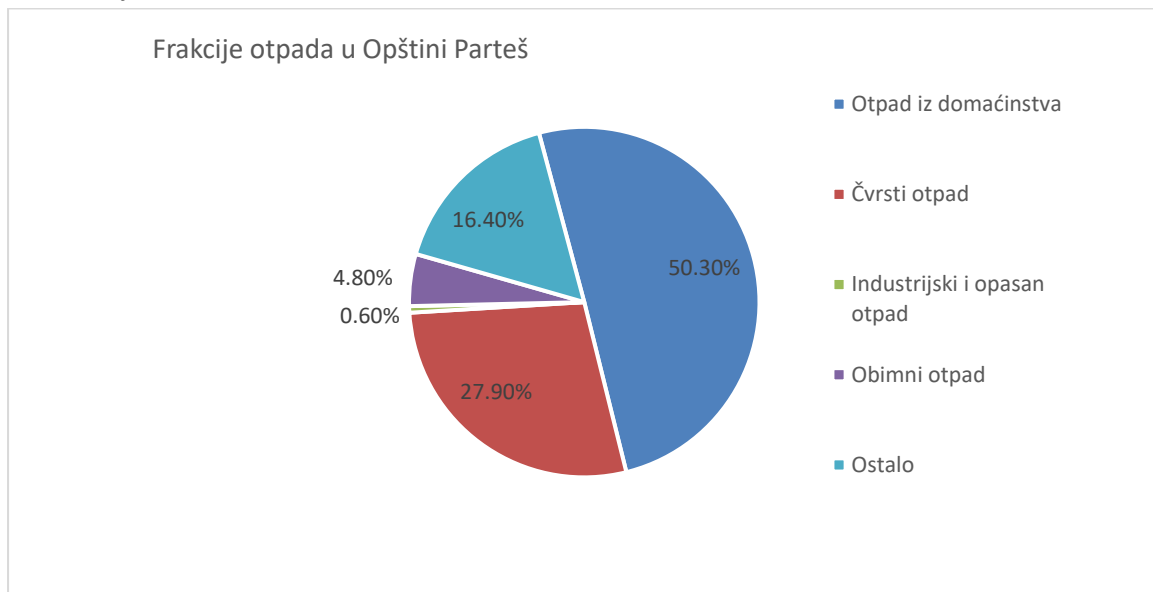
Prikaz 8 Mapa na kojoj su prikazane ilegalne deponije
Izvor: [GIZ Kancelarija u Prištini i Opština Parteš]

Grafikon ispod prikazuje procenat ilegalnih deponija koje su identifikovali sakupljači podataka u opštini Parteš .

Prikaz 9 Veličina ilegalnih deponija u procentima
[Izvor: Opština Parteš]

Što se tiče merceološkog sastava otpada, ove frakcije otpada primećene su na osnovu terenskog istraživanja:

Prikaz 30 Procenat frakcija otpada u opštini Parteš
[Izvor: Opština Parteš]

IV. FINANSIJSKI ASPEKTI U UPRAVLJANJU OTPADOM

4.1 Ukupni troškovi sistema za upravljanje otpadom

Za kompletno obračunavanje troškova usluge upravljanja otpadom, opština će obezbediti sve potrebne stavke za tri glavne usluge sistema upravljanja otpadom: i) sakupljanje i prevoz otpada; ii) deponija; (iii) vozni park, kao što je prikazano na donjem dijagramu:

Prikaz 11 Ukupni troškovi po pitanju usluge upravljanja otpadom
[Izvor: GIZ metodologija, prilagođena od autora]

U slučaju opštine Parteš , opština navodi da ne raspolaže odgovarajućim budžetom za usluge upravljanja otpadom (sakupljanje i prevoz). Uprkos činjenici da ova opština obavlja ovu uslugu sama, ona kaže da često mora da dobije sredstva iz drugih opštinskih budžetskih linija da bi podmirila troškove usluge.

U međuvremenu, na osnovu podataka koje je pružila opština, napravila je neke kalkulacije troškova čišćenja deponija kao i nabavke plastičnih kanti sa točkovima, kao što je prikazano u tabeli ispod:

Čišćenje i sanacija divljih deponija u Partešu	4,931.20 €
Čišćenje i sanacija divljih deponija u Pasjanu	6,293.80 €
Čišćenje i sanacija divljih deponija u mestu Donja Budriga	3,244.20 €
Nabavka kanti sa plastičnim kantama (Parteš , Donja Budriga, Pasjane)	26,019.00 €
UKUPNO	40,488.20 €

Tabela 4 Troškove koje obezbeđuje opština Parteš
[Izvor: Opština Parteš]

4.2 Sistem tarifa za upravljanje otpadom

Jedini autoritet za utvrđivanje tarifa za usluge upravljanja otpadom nakon prestanka delovanja RKVO (Regulatorna kancelarija za vodu i otpad), prema zakonskoj osnovi, su opštine Republike Kosovo.

Opština Parteš je u Skupštini opštine odobrila sistem tarifa otpada za tri glavne kategorije klijenata / korisnika:

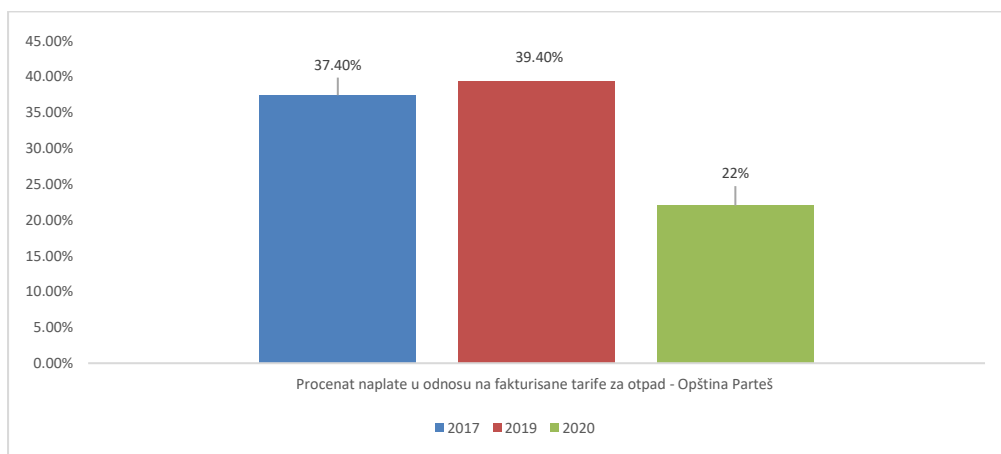
- Domaćinstva,

- Biznisi, i
- Institucije.

Definisanje tarife otpada za kategorije klijenata razlikuje se u zavisnosti od nekih funkcija, kao što sledi:

1. Za domaćinstva: 3.45 €/ mesečno po jedinici
2. Za male i srednje preduzetnike / biznise tarife se određuju na osnovu prostora u m² u rasponu od 3,45 € / mesečno po jedinici do 12 € / mesečno po jedinici.
3. U međuvremenu, minimalna tarifa za Institucije biće pojedinačno ugovorena sa pružaocem usluge prevoza otpada.

Što se tiče naplate i prikupljanja tarifa za otpad prema kategorijama klijenata, Opština Parteš je dostavila podatke za tri godine i to za 2017, 2019 i 2020 godinu. Ovaj proces vodi Opština koja je odgovorna za naplatu i sakupljanje tarife za otpad. Grafikon ispod daje jasniju sliku oko nivoa sakupljanja otpada u odnosu na planiranje (fakturisanje) tokom perioda od tri godine:

Prikaz 12 Procenat naplate tarife za otpad u odnosu na fakturisano
[Izvor: Pripremljeno od strane autora]

Iz grafikona vidimo da se nivo naplate tarifa za otpad povećao sa 37,4 % u 2017 godini na 39,4 % u 2019 godini. Međutim, situacija je u prošloj godini nešto drugačija jer vidimo smanjenje vrednosti naplate na samo 22 %.

Prema informacijama dobijenim od strane predstavnika opštine, ovo smanjenje procenta naplate otpada nastalo je zbog mnogih faktora jer nije pronađen način da se građani stimulišu na plaćanje tarife za otpad, a tarifa je nepristupačna za građane.

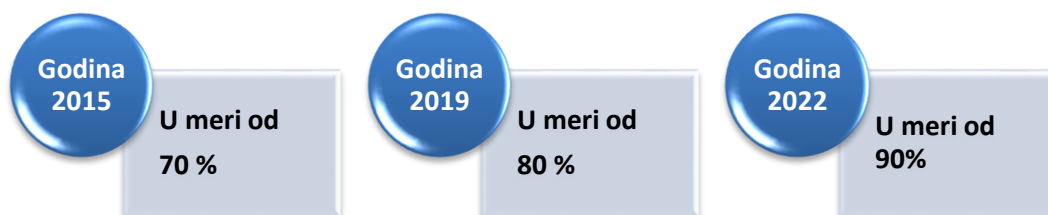
Opština nema budžet za upravljanje otpadom i pokriva prihode od ostalih komunalnih usluga. Iako imamo informacije o nivou naplate tarifa, opština mora da zna koji su stvarni troškovi usluge sakupljanja otpada, da bi razumela da će, iako ima relativno dobre performanse naplate tarifa, biti potrebno potpuno priznavanje troškova omogućiti opštini da otkrije da li su troškovi zaista pokriveni na osnovu naplate tarifa.

V. PLANIRANJE UPRAVLJANJA OTPADOM

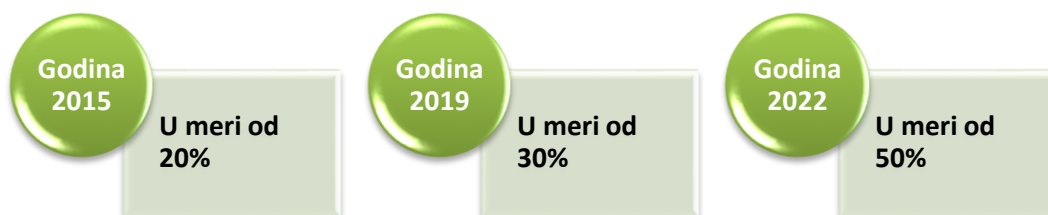
5.1 Ciljevi i planirani rezultati Nacionalne strategije i plana za upravljanje otpadom

Prema Nacionalnoj strategiji i planu Republike Kosovo o upravljanju otpadom, glavni cilj je stvaranje okvira mera koje će imati za cilj da smanje količinu nastalog otpada na izvoru, da smanje količinu koja se odlaže na samim deponijama i razvija infrastruktura za uspostavljanje integrisanog sistema upravljanja otpadom. Tokom 10-godišnjeg perioda od 2013 do 2022, za njihovu primenu, strategija je postavila tri važna vremenska razdoblja (2015 - 2019 - 2022) i relevantne ciljeve:

i. Sakupljanje komunalnog otpada

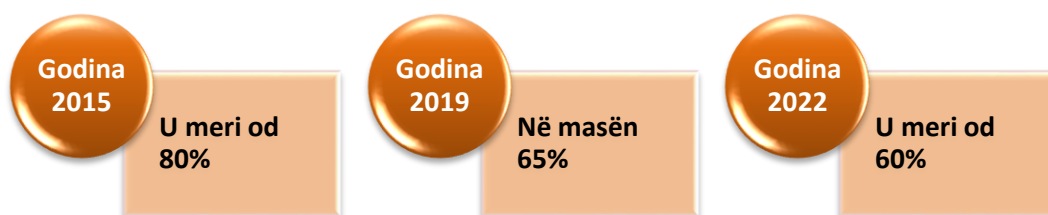
ii. Podela po frakcijama za komunalni otpad

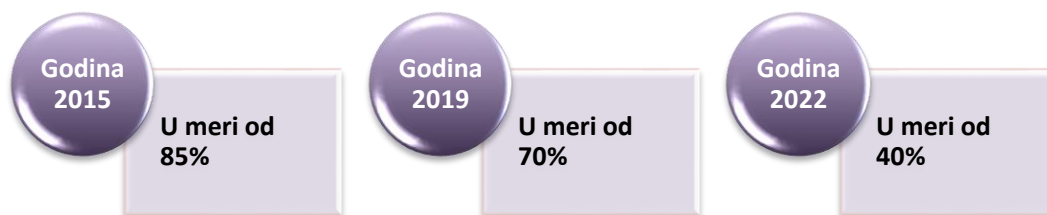
iii. Obrada otpada

iv. Količina otpada koji se odlaže na deponijama

- v. Količina biorazgradivog otpada koji se odlaže zajedno sa komunalnim otpadom

Kao što vidimo, strategija ima za cilj povećanje stope pokrivenosti uslugama, povećanje procenta razdvajanja i segregacije otpada, povećanje procenta obrade otpada, kao i smanjenje količine otpada koji se odlaže na deponijama i smanjenje količine biorazgradivog otpada koji se sakuplja zajedno sa komunalnim otpadom. Obrada otpada na deponijama ostaje jedan od završnih načina postupanja sa otpadom u Republici Kosovo do kraja decenije strategije (2022).

5.2 Ciljevi Zakona o upravljanju otpadom

Zakon br. 04 / I-060 o upravljanju otpadom iz 2012. godine predviđa obavezu izrade i primene lokalnog plana upravljanja otpadom i relevantnih propisa za sve komponente usluge upravljanja otpadom od strane opštine. Konkretno, opština ima zakonsku obavezu:

- i) Izrada opštinskog plana za upravljanje otpadom, koji treba da bude u skladu sa državnim planom;
- ii) Sprovođenje opštinskog plana za upravljanje otpadom;
- iii) Izrada propisa sa odgovornostima i obavezama za organizovanje i pružanje usluga upravljanja otpadom na njihovoj teritoriji;
- iv) Uspostavljanje i održavanje sistema informisanja javnosti i izveštavanja o obavljenom radu i priprema godišnjeg izveštaja o upravljanju otpadom;
- v) Identifikacija divljih deponija na njihovoj teritoriji i razvoj projekata njihove sanacije;
- vi) Utvrđivanje tarifa i prikupljanje sredstava za komunalne usluge;
- vii) Primena postupaka nabavke za izbor lica koja imaju licencu za sakupljanje i prevoz otpada na njihovoj teritoriji;
- viii) Nadzor i kontrola aktivnosti upravljanja otpadom na njihovoj teritoriji putem inspektora za zaštitu životne sredine u opštini;
- ix) Međuvladina saradnja dve ili više opština u oblasti upravljanja otpadom;
- x) Utvrđivanje količine i vrste otpada za koje se očekuje da će se stvoriti identifikovanjem njihove vrste i porekla;
- xi) Dizajn šema i programa za sakupljanje otpada (od domaćinstava, biznisa i industrije);
- xii) Razviti programe odvojenog sakupljanja, posebno za prikupljanje opasnog otpada;
- xiii) Razviti odgovarajuće tehničke predloge u vezi sa ponovnom upotrebom otpada i reciklažom;
- xiv) Razvoj programa podizanja svesti javnosti i edukacije o upravljanju otpadom;
- xv) Procena troškova i izračunavanje aktivnosti / projekata planiranih za upravljanje otpadom i identifikacija sredstava za njihovo sprovođenje.

5.3 Vizija opštinskog plana

Tokom procesa izrade lokalnog plana upravljanja otpadom, Radna grupa iz opštine Parteš , Studio EcoDES i Radna grupa GIZ Kosova sproveli su proces analize i diskusije kako bi oblikovali i formirali viziju plana.

Prikaz 13 Fotografija – Proces diskusije u radnoj grupi za izradu plana
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Pozivajući se na trenutni status upravljanja otpadom, opšte i konkretne prioritete, kao i lokalna očekivanja za razvoj sektora, građanske vrednosti i norme, realnosti i izazove, kao i želju i uverenje za promenom, dogovoreno je da vizija opštine pre svega treba da se izradi onako kako sledi:

„Opština Parteš, čista opština sa sveobuhvatnim sistemom upravljanja otpadom po najvišim standardima i pristupačnim uslugama sakupljanja za svoje stanovnike“.

Iz diskusija i sastanaka sa predstavnicima opštine Parteš, na osnovu analize postojećeg statusa usluge upravljanja otpadom, ciljevi plana koji su dogovoreni sa opštinom su sledeći:

1. Razvoj lokalnog pravnog i regulatornog okvira za upravljanje otpadom - Konsolidacija strukture sistema komunalnog upravljanja otpadom (2020-2021)

2. Konsolidacija usluge na teritoriji opštine u periodu 2020-2024.

3. Podsticanje inicijativa za smanjenje otpada podsticanjem izdvojenog sakupljanja i kompostiranja. Minimiziranje urbanog otpada koji se odlaže na deponije za 30 % u periodu 2020-2024.

4. Povećati nivo naplate tarifa u oblastima u kojima će se usluga produžiti za 70% u periodu 2020-2024

5. Odvojeno prikupljanje različitih frakcija otpada, izbegavanje odlaganja u kontejnere za komunalni otpad.

6. Eliminacija 80 ilegalnih deponija identifikovanih na teritoriji opštine Parteš.

7. Izrada strategije komunikacije sa građanima o pitanjima upravljanja komunalnim otpadom u opštini za period 2020-2021

Prikaz 4 Ciljevi plana za upravljanje otpadom
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

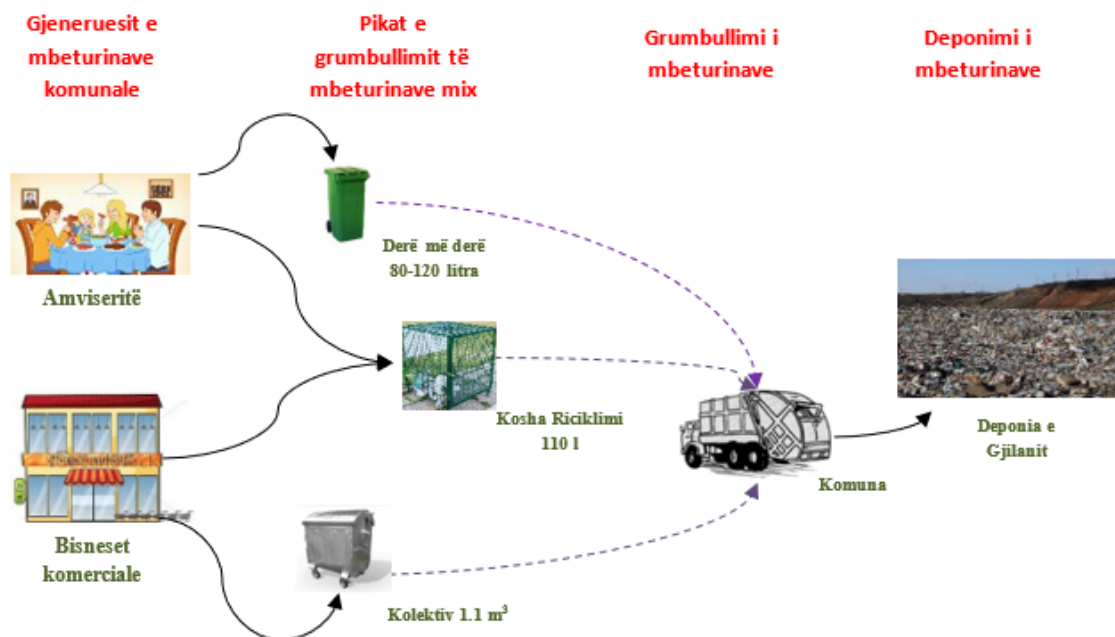
5.4 Predmet ovog plana

Na osnovu postojećeg zakonodavstva, ovaj plan će se fokusirati na tok komunalnog otpada za koji je opština Parteš direktno ili delimično odgovorna.

U pogledu izvora stvaranja otpada, komunalni otpad se prema izvoru porekla deli na dva toka otpada: (OD) otpad proizveden od domaćinstava; (OB) otpad proizveden od strane biznisa i industrije, gde se sastav otpada ne razlikuje od karakteristika urbanog otpada.

Plan će se direktno fokusirati na pružanje rešenja za neopasni otpad iz domaćinstava i malih privrednih subjekata koji stvaraju komunalni otpad (inertan, komunalni, privredni, voluminozni i građevinski otpad i otpad od rušenja na svojoj teritoriji).

Na donjem dijagramu prikazana je šema komunalnog otpada, kao deo odgovornosti opštine za upravljanje otpadom:

Prikaz 54 Šema toka komunalnog otpada
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Ovaj zakon takođe u svom Poglavlju VI „Odgovornosti i obaveze upravljanja otpadom“ utvrđuje odgovornosti i obaveze za sledeće aktere koji su deo ciklusa upravljanja otpadom:

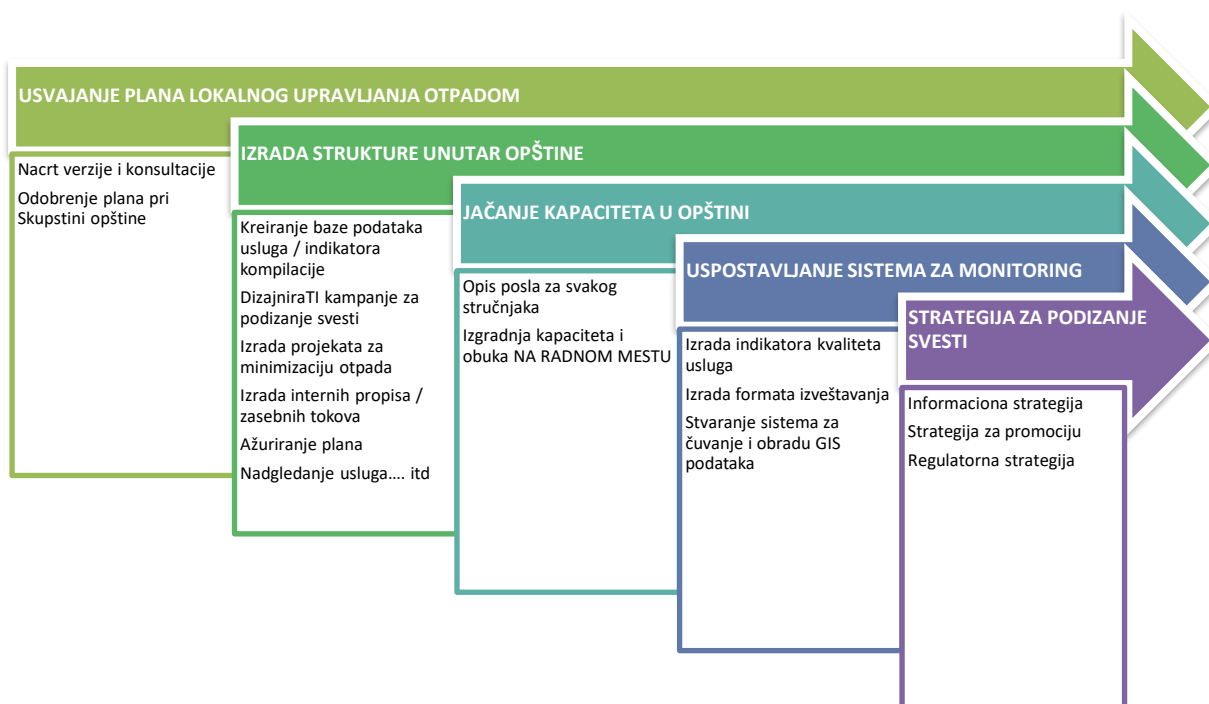
- **Odgovornosti i obaveze posednika otpada** – Posednik otpada je licencirano lice odgovorno za sakupljanje, prikupljanje, transport, obradu, obradu, skladištenje, recikliranje i odlaganje otpada;
- **Odgovornosti i obaveze proizvođača i uvoznika proizvoda** - proizvođač otpada i uvoznik robe sa potencijalom za stvaranje otpada odgovorni su za upravljanje otpadom stvorenim njegovim proizvodima;
- **Obaveze i odgovornosti proizvođača otpada** – odgovoran za celokupno upravljanje otpadom koji proizvodi ili njegovu isporuku za dalju obradu i odlaganje licenciranim licima;
- **Odgovornosti i obaveze prevoznika otpada** – moraju biti licencirani za prevoz otpada i taj postupak moraju obavljati na osnovu uslova transportne dozvole;
- **Odgovornosti i obaveze operatera za tretiranje i obradu otpada** – ovi operateri moraju imati licencu za tretiranje i preradu otpada u njihovom postrojenju na osnovu uslova licence;
- **Odgovornosti i obaveze operatera na deponiji otpada** - ovi operateri moraju imati licencu za odlaganje otpada na njihovom postrojenju na osnovu uslova licence.

VI. IZRADA I OPIS MERA ZA POSTIZANJE CILJEVA

Lokalni plan upravljanja otpadom zasnovan je na 6 glavnih ciljeva, koji će biti detaljno opisani u konkretnim aktivnostima prema rokovima i odgovornostima.

6.1 Glavne aktivnosti za ispunjenje CILJA 1 iz ovog plana

Kao prvi cilj, opština Parteš je razvila zakonski i regulatorni okvir za upravljanje otpadom. Ovaj okvir će se sastojati od konsolidacije strukture unutar opštine za sistem upravljanja otpadom, počevši od prve godine primene plana (**2020 godina**), na osnovu 5 glavnih aktivnosti kao što je prikazano na donjem dijagramu:

Prikaz 65 Aktivnosti Cilja broj 1

[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Ovaj cilj za opštinu naročito podrazumeva da bi trebalo da sprovede niz aktivnosti i pod-aktivnosti od 2020. godine, kao što je navedeno u nastavku:

6.1.1 Usvajanje lokalnog plana upravljanja otpadom

Trenutno je opština Parteš, uz tehničku pomoć EcoDES Studija, kao i uz finansiranje od strane GIZ-a Kosovo, pokrenula postupak izrade plana, gde je formirana radna grupa sa predstavnicima svih strana i završena tehnička i finansijska analiza postojećeg stanja. Ciljevi i akcioni planovi su takođe izrađeni, a plan je trenutno u fazi odobrenja u skupštini opštine. Kako ovaj plan ima rok realizacije od 5 godina i treba ga preispitivati svakih 5 godina, važno je uspostaviti institucionalnu strukturu koja će osigurati njegov dizajn, primenu to jest implementaciju i reviziju.

6.1.2 Konsolidacija strukture u opštini

Ova struktura koja će se uspostaviti u opštini biće odgovorna za dizajniranje niza instrumenata koji će voditi organizaciju službe za upravljanje otpadom. Ovi instrumenti će se fokusirati na stvaranje kompletnog popisa klijenata / korisnika (generatora otpada) na teritoriji opštine, nakon čega će uslediti razvoj regulatornih, planskih i programa svesti. Konkretno, instrumenti koje bi opština trebalo da razvije su sledeći:

- Stvaranje baze podataka za uslugu / dizajn pokazatelja
- Dizajnirajte kampanje za podizanje svesti
- Dizajn projekata za minimizaciju otpada
- Izrada internih propisa / zasebnih frakcija
- Ažuriranje lokalnog plana upravljanja otpadom u zavisnosti od različitih dešavanja
- Nadgledanje usluge od strane službenika za upravljanje otpadom.

Konkretno, opština planira da formira Jedinicu (sektor) za upravljanje komunalnim otpadom pri Direktorijatu za javne usluge u periodu 2020-2021, koja će upotpuniti osoblje ove jedinice sa najmanje 3 službenika. U vezi sa ovim ciljem, opština treba da predvidi približne troškove uspostavljanja ovog sektora sa relevantnim osobljem do **17,000 evra**, kao sredstva koja će obezbediti opština ili potencijalni donator.

6.1.3 Izgradnja kapaciteta u okviru opštine

- Opis posla za svakog stručnjaka, posebno za službenika za životnu sredinu u opštinskoj administraciji;
- Jačanje kapaciteta kroz obuku na radnom mestu o različitim aspektima upravljanja otpadom:
 - a. **Modul 1:** Planiranje sakupljanja i skladištenja čvrstog komunalnog otpada
 - b. **Modul 2:** Minimizacija otpada: i) Minimizacija / smanjenje otpada; ii) Smanjenje otpada na izvoru; iii) Kompostiranje otpada; iv) Odvajanje i recikliranje otpada
 - c. **Modul 3:** Ekonomski aspekti usluge upravljanja otpadom: i) Finansiranje upravljanja komunalnim otpadom; ii) Planiranje održivog sistema finansiranja upravljanja otpadom; iii) Izrada godišnjeg budžeta za upravljanje otpadom; iv) Strategija određivanja tarifa i pokrivenost uslugama (strategija optimizacije troškova)
 - d. **Modul 4:** Organizacija uslužnih, institucionalnih, regulatornih, aspekata informisanja i monitoringa upravljanja otpadom: i) Lokalna organizacija upravljanja otpadom; ii) Kontrola kvaliteta usluge; (iii) Pravila i propisi; iv) Informacije i komunikacija.

Za svaki od ovih modula mogu se sprovesti dva dvodnevna treninga, podeljena na teorijski i praktični deo za svaki modul. Za razvoj ovih modula biće potrebno angažovanje eksterne ekspertize za njihov dizajn (dva pripremna dana za svaki modul), kao i razvoj ovih obuka, u proseku 2 dana za obuku u zavisnosti od potreba i potreba. Približni trošak koji bi opština trebalo da predvidi za dizajn i organizaciju ovih modula, uključujući troškove logistike, procenjuje se na **7,200 evra**.

6.1.4 Izrada sistema za monitoring merenja performansi usluga

- Izrada pokazatelja kvaliteta usluga

- Izrada formata izveštavanja
- Stvaranje sistema za čuvanje i obradu podataka iz GIS-a, koji će beležiti to jest registrovati:
 - i. Sve klijente koji su deo sistema naplate i pružaju im usluge
 - ii. Sva mesta za kolektino sakupljanje otpada, deponije za odlaganje otpada
 - iii. Modeliranje trasa koje će tehnološka vozila obavljati u opštini

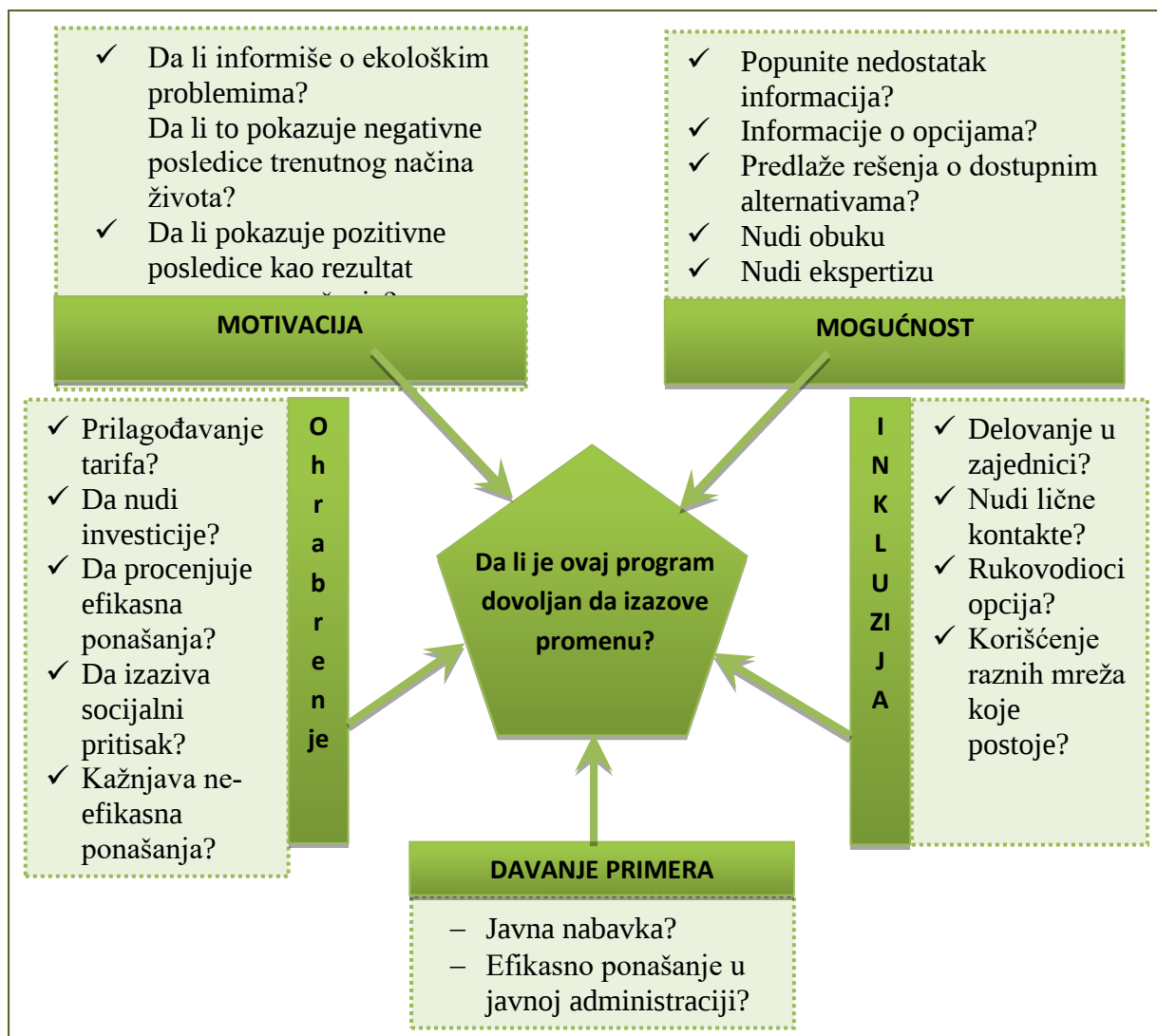
6.1.5 Razviti program za podizanje svesti o smanjenju otpada

Zajednice i potreba za promenom ponašanja su ključna pitanja u programu sprečavanja stvaranja otpada, međutim, probijanje ponašanja potrošača / korisnika i biznisa će povećati efikasnost odabranih mera. Integrisani pristup ovim merama je od suštinskog značaja za suštinsko rešavanje problema upravljanja otpadom i promene načina razmišljanja i načina upravljanja dosadašnjim resursima. Na ovaj način se podiže svest građana opštine Parteš o upravljanju otpadom.

Program za sprečavanje (prevenciju) otpada na opštinskom nivou treba da bude detaljan plan koji objedinjuje interese i potrebe zainteresovanih strana i činioca (aktera), zasnovan na njihovoj posvećenosti da učestvuju u ovom programu. Glavni zadatak programa sprečavanja stvaranja otpada je pružanje sveobuhvatne vizije i pristupa koji se temelji na postojećim inicijativama, harmonizujući i integrišući efikasne i efektivne komplementarne mere. Da bi se osmislio i izradio takav program, poželjno je da opština sledi pristup po sledećim koracima:

- i. Vizija kako sveukupni opštinski ekonomski sistem koji stvara otpad može i treba da deluje tokom određenog vremena - na primer u periodu od 10 godina;
- ii. Ciljevi koji će voditi program;
- iii. Prioritetne oblasti na kojima će se fokusirati program;
- iv. Odabir i kombinovanje mera koje će efikasno smanjiti uticaj na životnu sredinu.

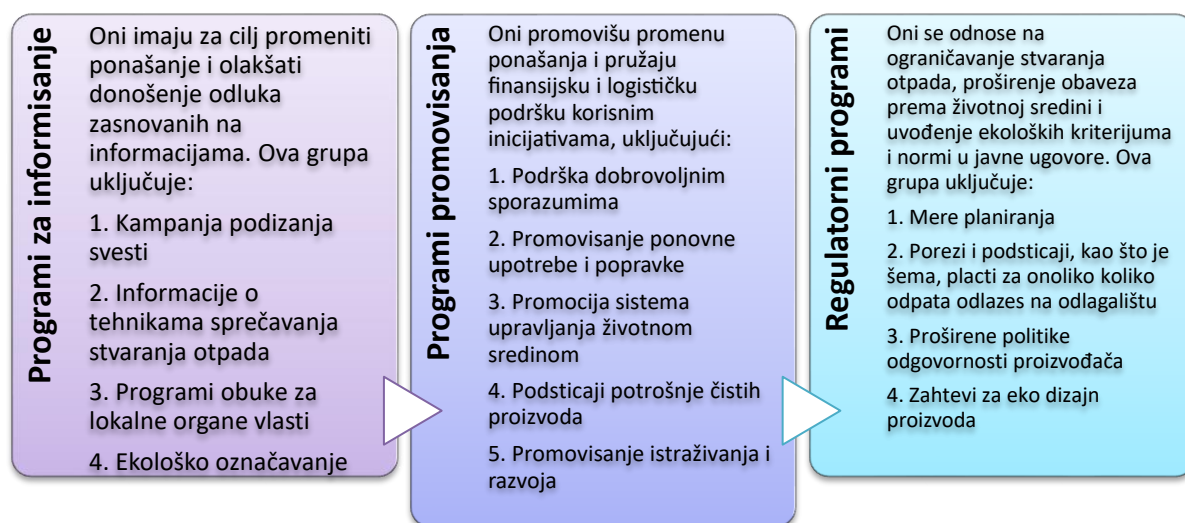
U svakom od koraka prvo bi trebao biti otvoren fokus koji obuhvata sve opcije po pitanju efikasnosti, a zatim se sužava na filtriranje najefikasnijih opcija. Iako bi odabrani ciljevi i mere trebali omogućiti programu prevencije otpada da ispuni svoj zadatak, kao što je rezimirano na sledećem prikazu.

Prikaz 16 Zadaci programa za sprečavanje nastajanja otpada
[Izvor: adaptirano na osnovu Jacksona 2005⁵]

Na osnovu gore navedenog, opština treba da razvije i promoviše strategiju za sprečavanje stvaranja otpada na osnovu tri glavna sektora: i) informativni programi; ii) promotivni programi; iii) regulatorni programi. Na prikazu ispod nalaze se dodatne informacije o tri osnovna sektora ove strategije:

⁵Jackson, T. (2005): Motivating sustainable consumption. Sustainable Development Commission, Stirling, UK.

Prikaz 17 Kategorije u okviru Strategije za sprečavanje nastajanja otpada
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Neke od glavnih mera koje opština može da pripremi su:

- Jačanje kapaciteta u opštini za pomoć u aktivnostima sprečavanja nastajanja komunalnog otpada i komercijalnog otpada
- Analiza stvaranja otpada na teritoriji opštine
- Pripremiti kampanje za sprečavanje nastajanja otpada na osnovu lokalnih uslova
- Osmisliti i predstaviti inicijative domaćinstvima, kompanijama i lokalnim upravama za smanjenje stvaranja otpada
- Program za sprečavanje otpada koji nastaje od ambalaže - pomaže biznisima da smanje upotrebu ambalažnog materijala
- Program minimiziranja otpada na radnim mestima i veća upotreba građevinskog materijala i njihovo recikliranje
- Uvesti šeme lokalne uprave za zaštitu životne sredine kako bi podržali smanjenje otpada
- Izgraditi i održavati platformu na opštinskom veb mestu za sprečavanje stvaranja otpada, pružajući sledeće informacije:
 - Objašnjenja o principu sprečavanja stvaranja otpada: (definicija, alati, instrumenti i mehanizmi za njegovo postizanje)
 - Smernice za sprečavanje stvaranja otpada kod kuće i u kancelariji
 - Vodič za realizaciju pojedinačnog komposta
- Promovisati poboljšanje infrastrukture za ponovnu upotrebu različitih proizvoda (izgradnja rabljene mreže prodavnica), zajedno sa objavljivanjem smernica za popravku, reciklažu i preprodaju proizvoda.

Kada je u pitanju kampanja za podizanje svesti, približni trošak procenjuje se na oko **2.400 evra** godišnje, a opština mora da: i) obezbedi spoljnu pomoć za kreiranje tri programa (informisanje, promocija i regulisanje) tokom određenog vremenskog perioda od 30 radnih dana; ii) sprovođenje ovih programa tokom kalendarske godine, zapošljavajući dva člana osoblja koji moraju da posvete 5 radnih dana mesečno za sprovođenje svakog programa.

Tabela u nastavku rezimira ove troškove prema vremenskim rokovima prioriteta:

Rashoodi 6.1		
Konsolidacija i prostiranje usluge		
Aktivnost	Rashodi (u evrima)	Vreme realizacije
Konsolidacija strukture unutar opštine (uspostavljanje Sektora za upravljanje otpadom)	17,000 €	2020-2021
Izgradnja kapaciteta u opštini (moduli za obuku)	7,200 €	2021
Kampanja za podizanje svesti i informisanje	2,400 €	2020-2021
Ukupni rashodi	26,600 €	

Tabela 5 Rezime troškova za konsolidaciju strukture unutar opštine kao deo sistema za upravljanje otpadom

[Izvor: pripremljeno od strane autora]

6.2 Glavne aktivnosti za ispunjenje Cilja II iz ovog plana

Drugi cilj plana odnosi se na konsolidaciju usluga u oblastima u kojima se nudi tokom perioda od 5 godina za realizaciju plana (2020 – 2024). Trenutno 100 % jedinica na teritoriji opštine Parteš je pokriveno uslugama, kao što je predstavljeno u gornjem delu o postojećem statusu pružanja usluga. Dva načina za merenje postizanja ovog cilja su:

A. Procenat sakupljenog otpada u odnosu na ukupnu količinu proizvedenog otpada.

$$\text{Cilj. 2} = \frac{\text{Količina sakupljenog otpada } \left(\frac{\text{tona}}{\text{god}}\right)}{\text{Količina proizvedenog otpada } \left(\frac{\text{tona}}{\text{god}}\right)} \times 100$$

B. Procenat broja posluženih klijenata u odnosu na ukupan broj klijenata.

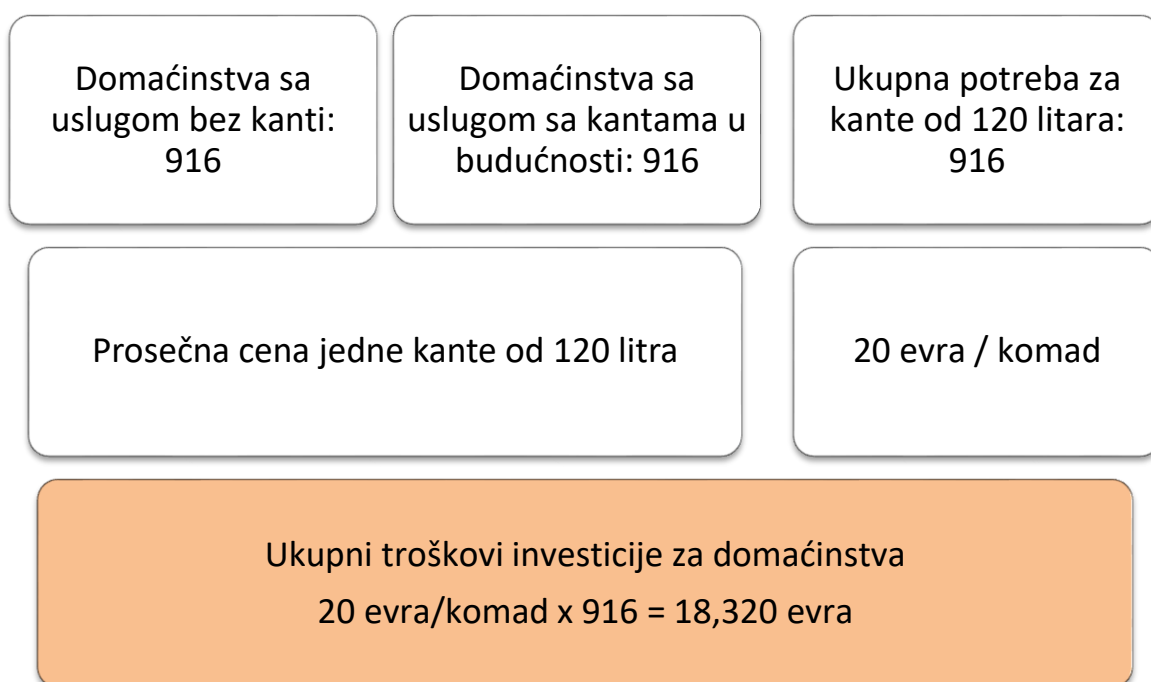
$$\text{Cilj. 2} = \frac{\text{Broj klijenata pod uslugom}}{\text{Ukupan broj klijenata}} \times 100$$

Konkretni aktivnosti predložene za ovaj scenario odnose se na niz mera za njihovu konsolidaciju u oblastima u kojima se usluga pruža.

6.2.1 Konsolidovati pruženu uslugu u oblastima u kojima se trenutno pruža. Konkretni akcije u ovom slučaju će pre svega obuhvatiti:

- Analiza vremena potrebnog za prikupljanje i transport otpada.
- Analiza opisanih udaljenosti i ponovno modeliranje unutrašnjosti i optimizacija transportne rute (kontejner - deponija).
- Standardizacija usluga (sakupljanje od vrata do vrata sa 120-litarskim kontejnerima; i kolektivno sa kontejnerima od 1,1 m³). Poboljšanja infrastrukture za mesta za sakupljanje (novi / popravljeni kontejneri, pojedinačne kante, kontejneri, nove mašine itd).

Iako opština Parteš nudi uslugu za 916 domaćinstava, ova domaćinstva nisu opremljena kantama, a prikupljanje otpada u njihovim prostorijama vrši se po njihovom načinu. Opština ima za cilj konsolidaciju usluga u ovim oblastima, obezbeđivanje modernije i održivije infrastrukture. Iz tog razloga, opština će morati da investira u opremanje ovih klijenata infrastrukturom za sakupljanje otpada, zahvaljujući sopstvenim sredstvima, raznim donatorima ili čak sopstvenim investicijama zajednice. Sledeći grafikon prikazuje obračun potencijalnih troškova ulaganja za pokrivenost infrastrukture za prikupljanje otpada u domaćinstvima koja su u sistemu u opštini Parteš za period 2021-2024. Opština može da odluči da uloži ovu investiciju u poslednjoj godini sprovođenja plana, uz prioritet ulaganja u ona domaćinstva koja nisu u sistemu, a zatim odluči da investira u onim oblastima koji nisu u sistemu:

Opština je zatražila nabavku 35 kontejnera od 1,1 m³ sa tockovima za sakupljanje otpada, koji će biti postavljeni u svakom naselju za svaku porodicu posebno.

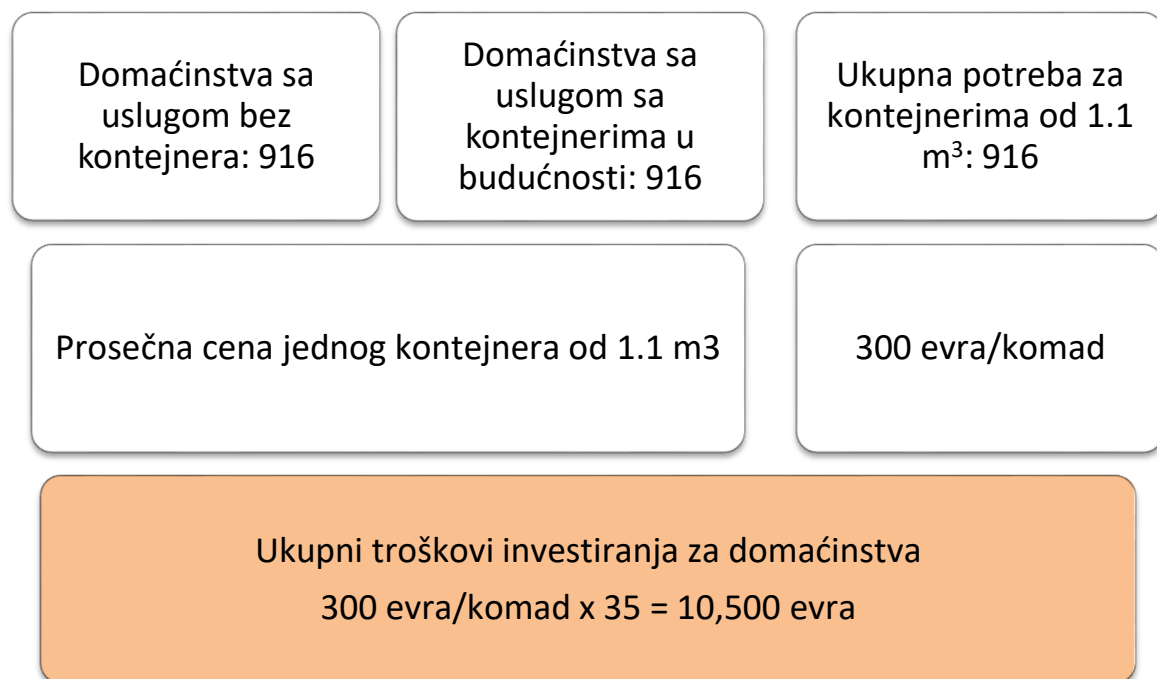

Tabela u nastavku rezimira ove troškove prema vremenskim rokovima prioriteta kako sledi:

Rashodi	Konsolidimi i shërbimit	
Aktivnost	Troškovi (u evrima)	Vreme za realizaciju
Konsolidacija usluge u domaćinstvima koja su u sistemu (kante od 120 litara)	18.320€	2021-2024
Konsolidacija usluge u domaćinstvima koja su u sistemu (kontejneri od 1.1 m³)	10,500€	2021-2024
Ukupo rashodi	28,820 €	

Tabela 6 Rezime troškova investiranja za konsolidaciju usluga

[Izvor: pripremljeno od strane autora]

6.3 Glavne aktivnosti za ispunjenje Cilja III iz ovog plana

Kada je u pitanju cilj za osiguranje finansijske održivosti, pre svega preko optimizacije troškova usluge i povećanja nivoa naplate tarifa u opštini do nivoa od 70 % u periodu 2020-2024, opština bi prvo trebalo da napravi potpun obračun troškova da bi zaista saznali koliko košta usluga i odredili tarifu to jest naknadu za otpad na osnovu tih troškova, kako bi se osiguralo potpuno pokrivanje dodatnih troškova.

Istovremeno, da bi se sva domaćinstva uključila u sistem naplate tarifa, potrebna je upotreba opštinskih pravnih mehanizama (mediji, informacije od vrata do vrata). Povećanje stope naplate na 70 % tarifa tokom 12 meseci kako bi se svi građani uključili u sistem naplate tarifa jedan je od ciljeva opštine. U vezi sa ovim ciljem, predlaže se razvijanje i realizacija sledećih konkretnih akcija:

6.3.1 Jačanje kapaciteta za naplatu tarifa

- a. Uvođenje tarifa za upravljanje otpadom građanima i iznos prikupljen od naplate tarifa u periodu od 12-24 meseca.
- b. Opština će za svaku oblast stvoriti i objediniti registre korisnika usluga, uz postojeće ugovore, kategorizirajući ih i ažurirajući ih svake godine;
- c. Kompanije / opštine identifikuju želju za plaćanjem (koji su faktori koji ih motiviraju ili sprečavaju da plaćaju) od klijenata, sprovodeći kampanje za upitnike ili pojedinačne sastanke sa komercijalnim kupcima;
- d. Osnivanje savetodavnih grupa, koje deluju u svakom selu putem sastanaka zajednice;
- e. Pojačano praćenje i monitoring opštinske inspekcije (12 meseci).
- f. Analiza scenarija za povrat troškova od prihoda od tarifa, uzimajući u obzir marginalizovane grupe;
- g. Opština određuje tarifu za otpad na osnovu procenjene pune cene usluge na celoj svojoj teritoriji.
- h. Usvajanje krivičnih pravila protiv građana koji ne pokazuju odgovornost.

6.3.2 Povećati broj klijenata koji redovno plaćaju tarifu

- a. Stvaranje jasnog sistema postupaka naplate tarifa i transparentnost tarifa za svaku grupu koja koristi uslugu na personalizovan način
- b. Realizovati kampanje za podizanje svesti za povećanje naplate
- c. Zamena i funkcionalizacija mehanizma koji omogućava naplatu svim klijentima koji dobijaju uslugu skupljanja i odlaganja otpada
- d. Pripremiti studiju o sistemima naplate tarifa za domaćinstva, preduzeća i institucije (na primer, opština naplaćuje poreze sama ili preko agenata)
- e. Stimulisanje redovnih platiša kroz olakšavanje fiskalne politike
- f. Dizajn i prezentacija zelenog logotipa za kompanije koje redovno recikliraju / kompostiraju / plaćaju.

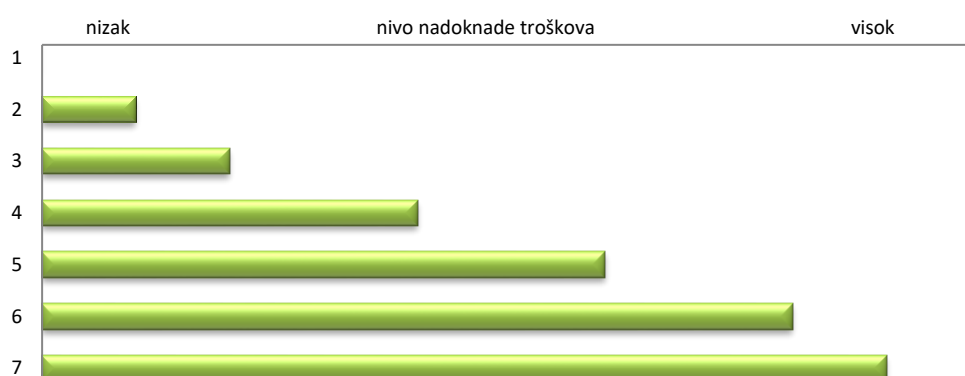
Gore navedeni ciljevi su kratkoročni i srednjoročni ciljevi, koje je opština obavezna da sprovede tokom sprovođenja petogodišnjeg plana. U međuvremenu, tokom ovih 5 godina da će opština konsolidovati svoje kapacitete za potpuno izračunavanje troškova, naplatu tarifa i povećanje broja klijenata u sistemu, i time je stvorena osnova za prelazak u fazu razvoja politike i strategije oporavka troškova za naplatu tarife. Konkretno posmatrano, šta opština treba da uradi kao deo svoje dugoročne posvećenosti u ove dve oblasti, kako je objašnjeno u daljem tekstu:

Politika pokrivanja troškova: Povrat i pokrivanje troškova uključuje sistem tarifa i naknada koje su posebno namenjene da pokriju neke ili sve troškove pružanja usluge upravljanja otpadom korisnicima ove usluge, u skladu sa principom „zagađivač je taj koji plaća za otpad koji stvara“. Prednosti sistema povrata troškova leže u činjenici da su sve kategorije klijenata i korisnika usluga upoznate sa njihovim punim troškovima, da su direktnije uključeni u probleme kvaliteta usluga, cene težinu koju plaća njihova naknada u prikupljanju prihoda kao i realne mogućnosti opština da pruže ovu uslugu svojim klijentima. Razvoj politika oporavka troškova je odgovornost opština i ima za cilj da utvrdi nivo nadoknade troškova koji će se postići u određenom vremenskom periodu, pre svega utvrđivanjem:

- Procena punih troškova komunalne usluge upravljanja otpadom;
- Planiranje budžeta opštine na osnovu ovih rashoda i izdataka;
- Utvrđivanje tarifa za različite kategorije koje koriste uslugu na osnovu utvrđenog nivoa nadoknade troškova;
- Procedura primene i nadgledanja.

Dok literatura i iskustvo ukazuju na sedam opcija za različite ciljeve povrata troškova, opština treba da razvije ciljeve povrata troškova prvo ocenjujući uslove u kojima se nalaze (potpuna finansijska analiza), a zatim konsultuje dosledno sa provajderom usluga kako bi na vrlo jasan način definisali šta podrazumeva puna cena usluge.

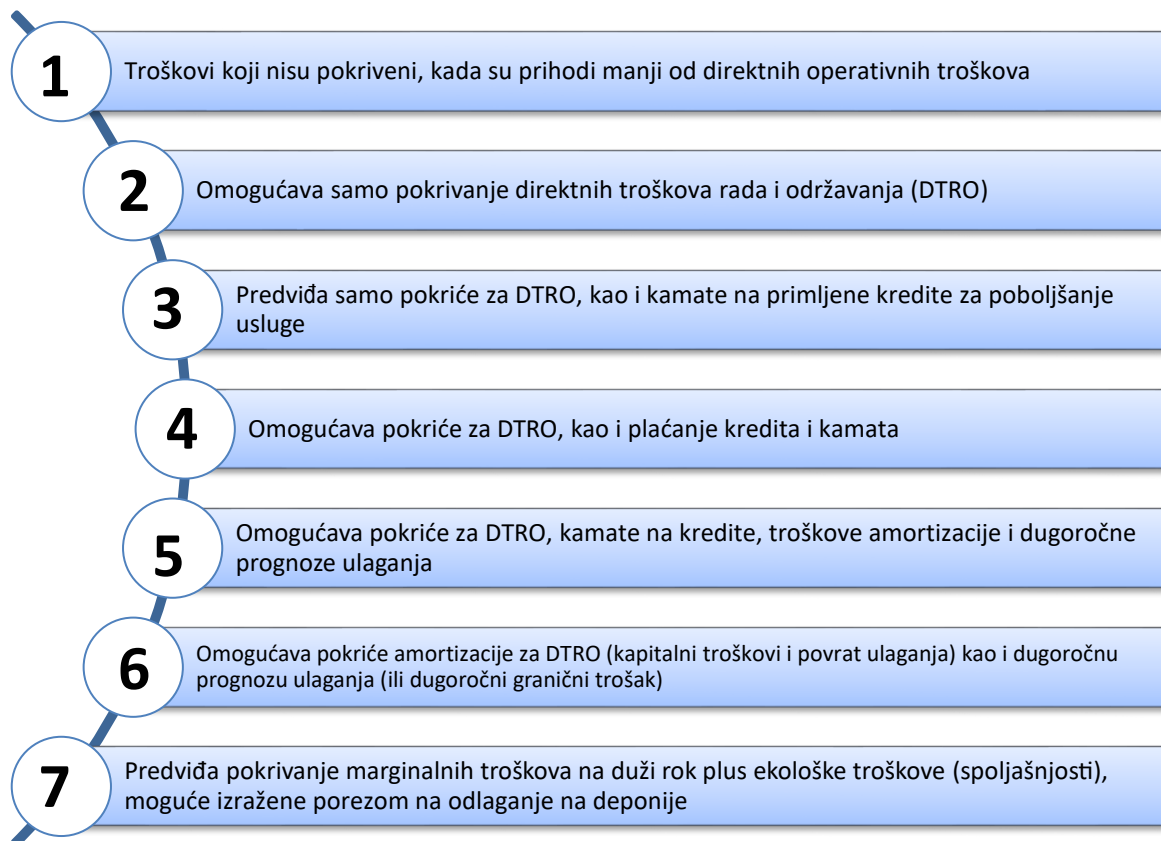
Dole prikazana slika prikazuje progresivnu listu opcija nadoknade i pokrivanja troškova:

Prikaz 21 Opcije nadoknade troškova integrisane usluge upravljanja otpadom
[Izvor⁶: prilagođeno od strane samog autora]

⁶Wilson D. Whiteman A. Tormin A. 2001 Strategic Planning Guide for Municipal Solid Waste management. DFID and World Bank Version 2 March 2001

Konkretno, opština, analizirajući svoju situaciju, može da shvati koju od ovih opcija trenutno ima i gde želi da ide zahvaljujući ciljevima koje će sebi postaviti:

Prikaz 72 Opis raznih opcija za pokrivanje troškova

[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Međutim, kako bi se izgradila održiva i iznad svega održiva politika povrata troškova ili potpuna nadoknada troškova, opštini je potrebna saradnja sa centralnim nivoom kreiranja politika. Stoga je na centralnom nivou potrebno razviti standarde pružanja usluga kako bi imali zajedničko razumevanje svih opština u pogledu nivoa pružanja usluga. Samo na taj način možemo imati standardizovane procedure praćenja i monitoringa usluge kao i standardizovane nivoe (klase) uporedive u pružanju. Takođe bi trebalo razviti nove vodiče za pripremu budžeta prema „budžetu ili troškovnim centrima“ za određene elemente usluge otpada (sakupljanje, transport, recikliranje, programi izgradnje svesti i tako dalje). Samo na taj način opština će moći da prepozna ukupne troškove usluga koje pruža.

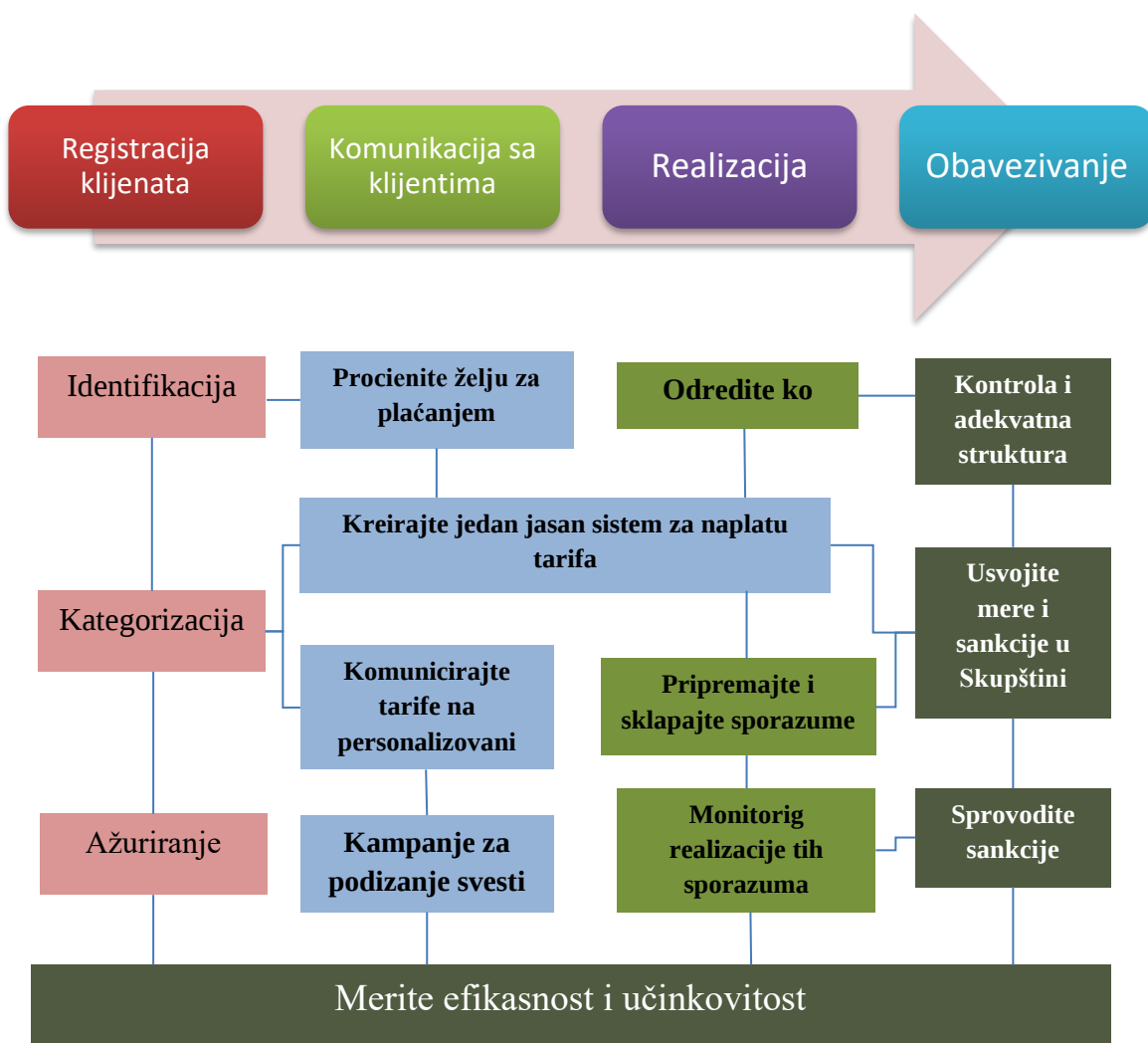

Prikaz 83 Koraci koje treba preduzeti za sprovođenje politike povrata troškova
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Strategija naplate tarifa: Osnove finansijske održivosti usluga otpada mogu se postići pružanjem efikasnih i isplativih usluga, kao i pružanjem održivog finansijskog sistema zasnovanog na fer i efikasnoj politici povrata troškova. Finansijski aspekti su od suštinskog značaja za usluge i održivost. Finansijski rezultati su pre svega povezani sa ispunjavanjem ciljeva finansijskog poslovanja i mere se kroz nekoliko finansijskih pokazatelja koji se ispituju na osnovu sledećih pitanja:

- *Koliko godišnji budžet pokriva troškove proistekle iz potreba (naime kapitalni troškovi, operativni troškovi ili troškovi amortizacije kao takvi)?*
- *Koliko se razlikuju odobrene tarife / naknade u odnosu na one predviđene u procesu planiranja?*
- *Koliko se naplaćuje i koliki je prihod od naplaćenog iznosa?*
- *Koliki procenat budžeta pokriva prihod?*
- *Kakav je odnos pokrivenosti otpada prema specifičnim komunalnim naknadama za otpad?*
- *Koliko su potrošači to jest klijenti (domaćinstva, biznisi, itd.) spremni da plate jednu bolju uslugu?*

Ispod prikazana slika detaljno prikazuje strategiju za naplatu tarifa koju Opština Parteš može da sprovede u narednom periodu:

Prikaz 24 Strategija za naplatu tarifa

[Izvor: pripremljeno od strane autora]

- *Registracija to jest upis klijenata*, što je ujedno i prvi korak, uključuje identifikaciju svih subjekata koji koriste uslugu upravljanja otpadom, njihovu kategorizaciju prema karakteristikama (vrsta, veličina, priroda nastalog otpada, količina, itd.) sa ciljem da se unapredi i održava ažurni sistem baza podataka u opštini. Ovaj sistem treba redovno proveravati najmanje jednom godišnje da bi odražavao sva kretanja stanovništva i registraciju svih novih biznisa.
- *Komunikacija sa klijentima* koji imaju koristi od usluge je još jedan vrlo važan trenutak u izgradnji efikasnog sistema naplate tarifa. Ovaj korak ima za cilj razlikovanje tarifa za različite korisnike usluga upravljanja otpadom i povezivanje tarife sa nivoom kvaliteta usluge. Dobivanje mišljenja građana putem upitnika o kvalitetu pružene usluge ima za cilj ne samo identifikovanje problema, već i merenje spremnosti i mogućnosti za plaćanje doprinoseći stvaranju jasnog sistema planiranja tarifa i postupaka naplate. Druga važna tačka u pogledu komunikacije sa korisnicima / potrošačima je transparentnost tarifa kroz različite kanale komunikacije (štampani i vizuelni mediji, na internet stranicama i tako dalje).

- Većina lokalnih uprava sama provodi postupak naplate tarfa / naknada putem svojih lokalnih poreznih ureda ili lokalne uprave za poreze i tarife. Ponekad se naknade za otpad naplaćuju zajedno sa drugim lokalnim tarifama (kao što su računi za vodosnabdevanje) ili drugim lokalnim porezima (porez na imovinu) u okviru iste fakture. Međutim, opština može dodeliti odgovornost prikupljanja naknada spoljnom javnom ili privatnom agentu. U ovom slučaju je vrlo važno da se sastave nacrti sporazuma i da se ti sporazumi dosledno prate i nadgledaju. Kao osnovne javne usluge primena kombinovanog naplate može biti: na primer: struja, telefonija ili snabdevanje vodom. Faktura dostavljena klijentu uključuje dve budžetske linije plaćanja, jednu za infrastrukturnu uslugu koju pruža „osnovno“ komunalno preduzeće i drugu stavku za tarifu otpada. Da bi se osigurala održivost sistema, važno je osmisliti neke važne mehanizme, počevši od alata za obaveštavanje kako bi klijenti / potrošači bili svesniji svojih odgovornosti ili obaveze plaćanja, pre nego što primene takve alate za prinudno izvršenje, kao što su recimo neke sankcije, novčane kazne itd.

Poslednji, ali ne najmanje važan korak, jeste *obavezivanje* (to jest primoravanje) koja uključuje uspostavljanje sistema sa adekvatnim kontrolnim strukturama koje će izrađivati mere i sankcije u slučaju nepodmirivanja. Stvaranje takvih struktura sa jasnim obavezama i odgovornostima trebalo bi da bude predmet bilo kojeg lokalnog plana upravljanja otpadom. Sve mere i sankcije moraju biti razvijene u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i lokalnim politikama upravljanja otpadom. Međutim, za efikasno izvršenje je veoma važno da ove mere i sankcije budu odobrene Odlukom Skupštine opštine i saopštene svim korisnicima usluga putem različitih kanala komunikacije. Opština treba da sprovede snažnu kampanju izgradnje svesti za sve potrošače, posebno stanovnike, uslugu oglašavanja otpada, pravila i odgovornosti.

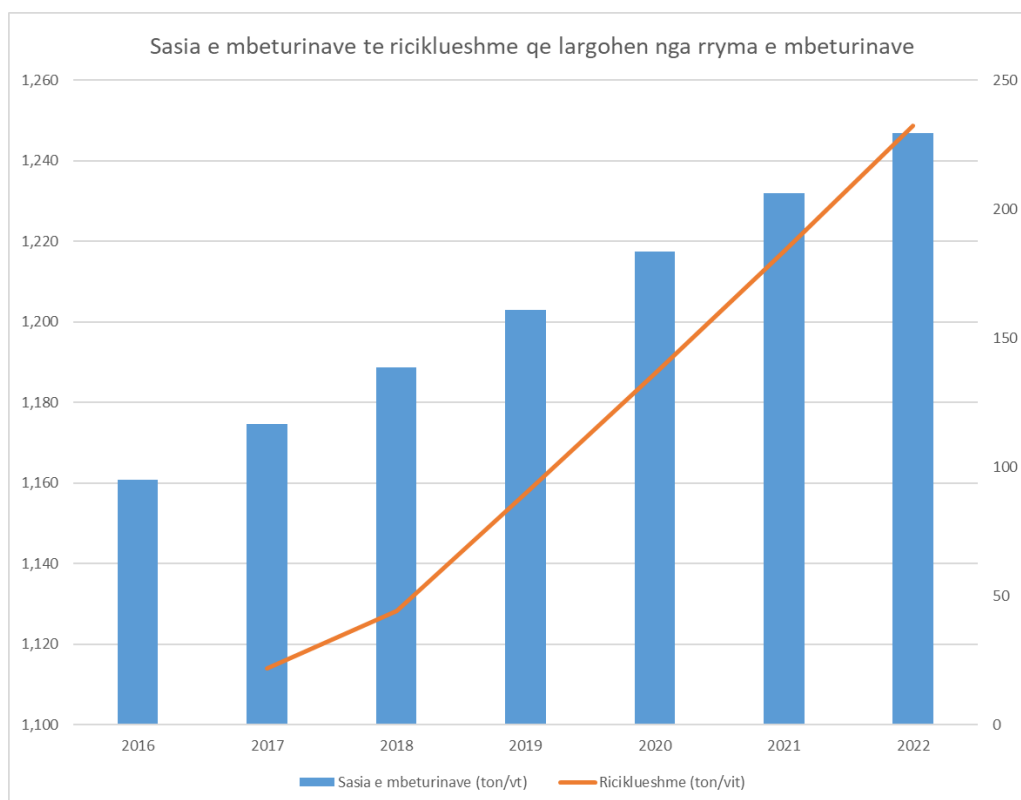
6.4 Ključne aktivnosti za ispunjenje Cilja IV iz ovog plana

Ovaj cilj ima za cilj da promoviše inicijative za smanjenje otpada podsticanjem diferenciranog sakupljanja i individualnog kompostiranja u seoskim domaćinstvima.

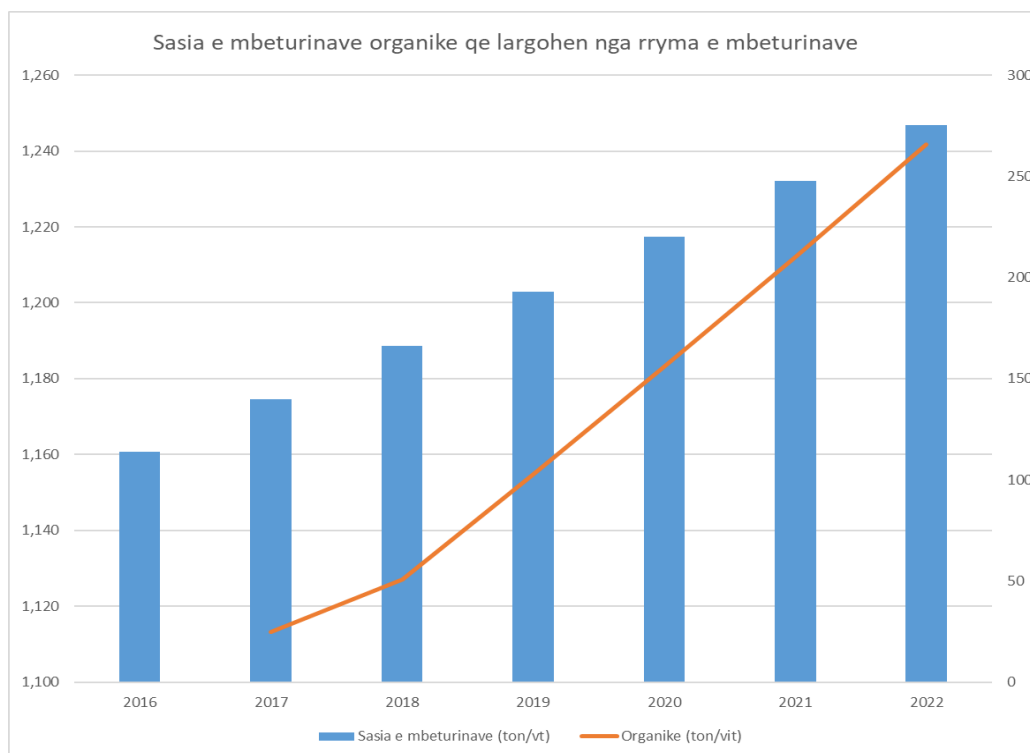
Opština očekuje da će do kraja **2024 godine** smanjiti količinu otpada na deponiji za 30 %. Na osnovu stanovništva, prirodnog priraštaja od 1,2 %, stope stvaranja otpada (0,6 kg / stanovnika / dan) i procenti frakcija toka otpada, u donjoj tabeli je obračunata količina otpada koju opština može ukloniti iz ukupnog toka tokom perioda 2020-2024, u određenim oblastima, uglavnom u gradu Partešu za reciklažu kao i u selima za kompostiranje organskog otpada. Opština, u zavisnosti od svojih prioriteta, može da odabere da realizuje ovaj cilj u poslednjim godinama plana, jer zahteva konsolidaciju usluga na svojoj teritoriji. Međutim, važno je da opština zna kakva će biti projekcija smanjenja otpada do kraja 2024. godine ako želi da ispuni cilj smanjenja količine otpada koja se odlaže na deponijama za 30 %:

Viti		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Projeksioni i rritjes së popullsisë (1.2%)	nr.	5,300	5,364	5,428	5,493	5,559	5,626	5,693
Projeksioni i rritjes së sasisë së mbetjeve (ton) (1.2%)	% sipas rrymave	1,161	1,175	1,189	1,203	1,217	1,232	1,247
%e riciklimit në vit			5%	10%	20%	30%	40%	50%
Organike	42.66%	495	501	507	513	519	526	532
Organi për kompostim (ton/vit)			25	51	103	156	210	266
Organike për depozitim (ton në vit)			476	456	411	364	315	266
Të riciklueshme (ton/vit)	37.3%	432	438	443	448	454	459	465
Të riciklueshme për riciklim (ton/vit)			22	44	90	136	184	232
Të riciklueshme për depozitim (ton/vit)			416	399	359	318	275	232
Mbeturina të tjera (ton/vit)	15.16%	176	178	180	182	185	187	189

Tabela 7 Projekcija stvaranja i smanjenja otpada u narednom periodu od 5 godina
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Prikaz 18 Količina otpada koji se može reciklirati i za koju se predviđa da se odstrani iz toka otpada
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Prikaz 19 Količina organskog otpada za koju se predviđa da se odstrani iz toka otpada
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Opština treba da odredi svoju radnu grupu koja će biti odgovorna za: i) Izradu i razvoj akcionog plana za scenarije po pitanju smanjenja otpada, kao što su recikliranje i kompostiranje sa vremenskim rokom od 36 meseci; ii) Dizajn i priprema kampanja za podizanje svesti / programa edukacije/informisanja. Konkretno, opština bi se trebala fokusirati na dva pravca koja se odnose na sprovođenje ovog cilja: i) Izrada i priprema pilot projekata za minimizaciju otpada; ii) Izrada i dizajniranje programa smanjenja otpada.

6.4.1 Izrada i planiranje pilot projekata za minimizaciju otpada

- a. *Pojedinačno kompostiranje domaćinstava u oblastima gde se usluga pruža od vrata do vrata.* Pilot projekti minimiziranja otpada za opštinu Parteš su najpoželjniji oni koji se odnose na kompostiranje frakcija organskog otpada, a ne recikliranje otpada (plastika, staklo, papir, aluminijum) u domaćinstvima.

Tačnije za opštinu se predlaže: i) Označavanje područja (najmanje 2 sela / predgrađa) gde će se primenjivati pojedinačni kompost; ii) Dizajniranje kampanje za komunikaciju i konsultacije u kojima će se kompostiranje primenjivati - proceniti njihovu spremnost i znanje; (iii) Izrada zadatka i priprema tendera za ulaganje u infrastrukturu (pojedinačni komposter); iv) Identifikacija klijenata zainteresovanih za pridruživanje šemi kompostiranja i izgradnja baze podataka; v) Razvoj podsticajnih i podsticajnih politika za dodavanje klijenata u okviru ove šeme.

Prikaz 20 Komposter za organski otpad
[Izvor: pripremljeno od strane autora]

Opštine bi trebalo da promovišu ove inicijative kao deo programa podizanja svesti, gde će domaćinstva doneti odluku da li da prihvate ili ne.

6.4.2 Izrada programa za minimiziranje otpada.

- b. *Reciklaža - Dizajniranje programa reciklaže za biznise kao što su supermarketi / tržni centri / kafići itd.* Opština bi trebalo da ima konkretan program sa privrednim subjektima, koji su na raspolaganju da postanu deo pilot projekta za reciklažu otpada. Konkretno, predlaže se: i) Imenovanje subjekata koji će različito skupljati otpad; ii) Označavanje tokova koji će se sakupljati (papir, karton, plastika, aluminijum); iii) kvantitativna analiza i konstrukcija šeme sakupljanja; iv) imenovanje subjekta koji će sakupljati i skladištiti materijale koji se mogu reciklirati; v) razviti informativnu kampanju o tome kako funkcioniše. Ovi programi su deo opštinskog programa svesti, gde su troškovi predviđeni u *tački 6.1.5.*

Opština je planirala srednjoročni cilj da razvije politiku koja će postaviti infrastrukturu za početak reciklaže. Očekuje se da će početna budžeta imati na raspolaganju **1.000 evra.**

- c. *Reciklaža – izrada i planiranje programa sistema za uklanjanje otpadnih voda u zoni A ili B.* Ove tačke služe kao zbirna mesta na kojima ih kompanije ili subjekti zainteresovani za recikliranje otpada mogu dovesti do ovih tačaka/centra. U početku se preporučuje opština da uspostavi samo jedan centar u području koje je veoma blizu komercijalnim jedinicama za testiranje ove inicijative. Tačnije, predlaže se: i) Određivanje tačaka na kojima će se sakupljati suvi materijali koji se mogu reciklirati / dizajn projekta njihove izgradnje i rada; ii) Označavanje i definisanje tokova koji će se prikupljati (papir, karton, plastika, aluminijum); iii) Analiza količine i cene za svaki tok; iv) Razviti informativnu kampanju o tome kako funkcioniše; v) Imenovanje subjekta koji će sakupljati i skladištiti materijale koji se mogu reciklirati.
- d. Što se tiče ovog sistema, opština se može odlučiti za izgradnju sabirnog mesta, gde treba da predvidi troškove povezane sa platformom / zgradom sabirnog mesta, 3-4 kontejnera za prikupljanje otpada koji ulaze u sistem, vagama, kao i administrativni troškovi vezani za zaposlene koje treba zaposliti i troškovi potrošnje energije itd. Ukupno ova investicija ne bi trebalo da pređe vrednost veću od **15.000 evra.**

- e. Nakon izrade politike i uspostavljanja sistema za reciklažu, opština očekuje da će u maju 2019. godine početi organizovati i nadgledati proces recikliranja i prerade otpada, po početnim troškovima od **2,800 evra**.

Tabela ispod rezimira sveobuhvatne rashode za Cilj III iz ovog plana:

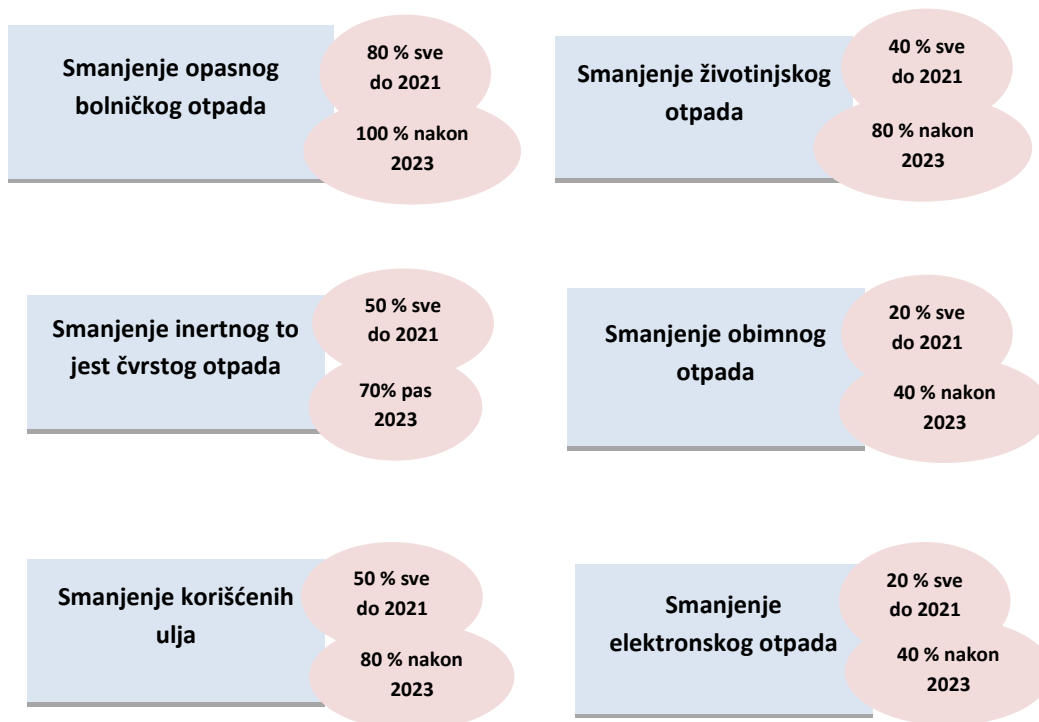
Rashodi 6.3		Smanjenje otpada
Aktivnost	Troškovi (u evrima)	Vreme za realizaciju
Izrada politike recikliranja otpada	1,000 €	Počinje u januaru 2021
Implementacija pilot projekta za recikliranje	41,200 €	Počinje u januaru 2021
Izgradnja takozvanog drop off sistema	15,000 €	Počinje u januaru 2019
Proces monitoringa reciklaže	2,800 €	maj 2021
Ukupno rashodi	60,700 €	

Tabela 8 Navedeni troškovi u vidu investiranja za minimiziranje otpada

[Izvor: pripremljeno od strane autora]

6.5 Glavne aktivnosti za ispunjenje Cilja V iz ovog plana

Cilj broj 5 je u vezi sa „**Odvojeno prikupljanje različitih frakcija otpada, izbegavajući njihovo bacanje u kontejnere za komunalni otpad**“. U kontejnerima za komunalni otpad nije dozvoljeno odlaganje drugih frakcija otpada, kao što su inertni, životinjski otpad, obimni otpad, otpadna ulja koja se koriste, otpad od električne i elektronske opreme. S obzirom na tu činjenicu, iako opština nije direktno odgovorna za upravljanje tim frakcijama otpada, ona treba da obezbedi alate za prikupljanje ovih frakcija odvojeno kako bi se izbeglo njihovo bacanje i odlaganje u kontejnere za komunalni otpad / deponije.

Konkretna akcija koje bi opština trebalo da preduzme su:

6.5.1 Upravljanje bolničkim otpadom

- Određivanje količine proizvedenog medicinskog opasnog otpada
- Određivanje protokola za njihovo sigurno sakupljanje, skladištenje i transport
- Nabaviti potrebnu infrastrukturu za odvojeno prikupljanje medicinskog otpada u klinikama i bolničkim centrima
- Identifikujte mogućnost zbrinjavanja na regionalnom ili bolničkom nivou.

6.5.2 Upravljanje čvrstim otpadom (Prioritet)

- Formulisati i objaviti jednu kampanju za izgradnju svesti o čvrstom otpadu
- Sprovođenje zakonodavstva proizvođača i veća odgovornost
- Uspostaviti posebne protokole za prikupljanje i transport za generatore čvrstog otpada
- Izrada posebnog propisa za ovu vrstu otpada (uloge, odgovornosti, protokoli za prikupljanje, transport i odlaganje ovakve vrste otpada)
- Odrediti jednu lokaciju u regionu za odlaganje i uništavanje ovog otpada
- Uslovi za građevinsku dozvolu.

6.5.3 Upravljanje obimnim/glomaznim otpadom, električnim / elektronskim otpadom i upotrebljenim uljima

- Određivanje tačaka za sakupljanje ovih vrsta otpada (gde svaki proizvođač donosi svoj otpad);

- b. Otvaranje ovakvih mesta blizu prodavnica polovne robe (radionice za popravku i ponovnu upotrebu glomaznog i elektronskog otpada);
- c. Simulacija preduzeća i zaključivanje ugovora sa njima radi naplate posebnih najamnina (baterije, rabljena ulja, automobili na kraju roka upotrebe);
- d. Mogućnost zbrinjavanja životinjskog otpada na regionalnom nivou / snabdevanje proizvođača posebnim kontejnerima i postavljanje mera za transport i odlaganje ovog toka;
- e. Izrada zasebnih propisa za upravljanje svakim tokom (uloge, odgovornosti, protokoli za prikupljanje, transport i odlaganje).

6.5.4 Upravljanje životinjskim otpadom

- i. Opština ima bazu podataka o svim klanicama koje se nalaze na njenoj teritoriji i može ih proveriti o tome kako i gde skladište svoj otpad.
- j. Opština može obavezati ove klanice da sklope ugovor sa regionalnom deponijom za odlaganje životinjskog otpada, tako da se oni ne odlažu u opštinskom okruženju.

6.6 Glavne aktivnosti na ispunjavanju Cilja VI iz ovog plana

Prema programu koji je opština razvila u saradnji sa GlZ-om, na teritoriji opštine je identifikovano 80 ilegalnih deponija. Konkretno akcije koje je opština predvidela u vezi sa zatvaranjem ilegalnih deponija su sledeće:

- a. Procena terena i dodeljivanje budžeta za čišćenje ilegalnih deponija - **14,469,2 €** je opština već izdvojila za svoja tri naselja
- b. Pokretanje kampanje za podizanje svesti, postavljanje natpisa poput „Zabranjeno bacanje otpada“, kao i sastanci sa stanovnicima koji žive u blizini ilegalnih deponija.
- c. Donacija kojom se osigurava oprema za uklanjanje i sanaciju komunalnih deponija.

Iako će opština sprovesti plan za zatvaranje trenutnih deponija, veoma je važno da sačini protokole kako bi se osiguralo da se te ilegalne deponije ne ponove u budućnosti. Ovi protokoli će se sastojati od sledećih mera:

1. Osiguravanje deponija ogradom nakon čišćenja da se spreči njihovo ponovno stvaranje;
2. Nakon čišćenja i ograđivanja, opština može odlučiti da ove prostore pretvori u zone za rekreaciju, tako što će zasaditi travu i pretvoriti u zelene površine.
3. Postavljanje nekih informativnih tabli u blizini divljih deponija sa natpisima poput „Nemojte bacati otpad“ ili „Zabranjeno bacanje i odlaganje otpada“
4. Kontinuirano nadgledanje akvih žarišta, povećavajući aktivnost inspektora u ovim oblastima. Redovno mesečno izveštavanje o stanju divljih deponija, angažovanje zajednice na otkrivanju i izveštavanju o slučajevima ilegalnog odlaganja.
5. Obaveštavajući zajednicu da će, ako se utvrdi da su odlagali otpad na tom području, biti preduzete kaznene mere.

6.7 Glavne aktivnosti na ispunjavanju Cilja VII iz ovog plana

Ovaj program će pomoći ne samo zajednici koja je upoznata sa novim šemama kompostiranja i pilot inicijativama, već i učenicima iz škola koji će preuzeti inicijativu za razvoj procesa kompostiranja bilo na nivou cele zajednice ili u okviru školskih prostorija.

Ciljevi kampanje za informisanje i izgradnju svesti će se sastojati od sledećeg:

1. Izgradnja svesti i informisanje građana u opštini o novim šemama upravljanja otpadom, načinu na koji će se oni sprovesti i njihovom konkretnom angažovanju u primeni
2. Izgradnja svesti i povećanje broja građana koji plaćaju naknadu za usluge odvoza otpada
3. Podrška u primeni podsticajnih šema za niže tarife otpada zahvaljujući angažovanju zajednice u primeni šema kompostiranja, poboljšavajući na taj način usluge i kvalitet životne sredine
4. Povećavanje broja građana i broja učenika koji su informisani o procesu kompostiranja i istovremeno spremni da preuzmu inicijativu za kompostiranje organskog otpada
5. Izgradnja svesti i informisanost građana u opštini o procesu kompostiranja, kao i o njihovom konkretnom angažovanju u primeni šema kompostiranja i reciklaže otpada
6. Uvođenje različitih šema kompostiranja za različite kategorije građana i aktera koji će biti uključeni u ovu inicijativu
7. Predstavljanje modela / metoda koji će pomoći u informisanju i obuci zainteresovanih strana za konkretnu primenu kompostiranja organskog otpada i recikliranja otpada koji se može reciklirati.
8. Uvođenje podsticajnih šema za povećanje učešća zainteresovanih strana koji će primenjivati šeme kompostiranja i recikliranja otpada
9. Promovisanje zaštite urbane i ruralne sredine.

Kampanja za podizanje svesti i komunikacije biće deo programa opština i biće program koji će implementirati ovaj program na svojoj teritoriji. Konkretno, kroz ovaj program, lokalno opštinsko osoblje ima za cilj da periodično (kao što je definisano u dole navedenim koracima) tokom cele godine sprovodi intenzivnu kampanju informisanja i izgradnje svesti za zajednicu i posebno za učenike škola. Opštine ili kompanija pre svega treba da obezbede neophodne finansijske i ljudske resurse (kadrove) za periodično sprovođenje ovog programa tokom godine.

U pogledu finansijskih resursa, opštine ili kompanije treba pre svega da obezbede budžetske stavke koje se odnose na sledeće elemente:

1. Priprema informativnih materijala, poput periodičnog kalendara kampanja za podizanje svesti, poput brošura, plakata ili štandova u prostorijama opština i škola
2. Priprema informativnog reklamnog spota za intenzivne periodične kampanje tokom kalendarske godine
3. Objavljivanje informacija na opštinskom veb mestu i širenje informacija na društvenim mrežama
4. Uključivanje eksternih stručnjaka / trenera koji će održavati obuke u školama i zajednici
5. Priprema i štampanje materijala za nastavu za škole i zajednicu.

U početku će predstavnici opština biti deo radionica koje će se odvijati u okviru projekta, gde će se prvi put upoznati sa novom šemom upravljanja otpadom i zajedničkom šemom kompostiranja i reciklaže otpada, mogućnostima koje to područje ima za dalji razvoj i pripremu ovih šema, zainteresovane strane koje zaista imaju priliku i interesovanje, ekonomske koristi tržišta od primene šeme, uspostavljanje tarifnog sistema u korist boljih usluga zaštite životne sredine i predstavljanje plana za informisanje i izgradnju svesti u okviru same zajednice.

PROGRAM I: PROGRAM KAMPANJE ZA IZGRADNJU SVESTI I INFORMISANJE NA TEMU UPRAVLJANJA OTPADOM

Povećanje znanja zajednice i učenika o šemama upravljanja otpadom

KORAK 1 – PRELIMINARNE AKTIVNOSTI U VEZI IZGRADNJE SVESTI

Opštine bi trebale promovisati nove ideje i načine upravljanja otpadom u zajednici ili u pilot zonama, recimo poput uvođenja novih šema za sakupljanje otpada (na izvoru), odvajanja otpada, ponovne upotrebe otpada, alternativnih načina isporuke otpada itd, sprovodeći kampanje za podizanje javne svesti usredsređene na neke klijente / potrošače ili u nekoj pilot zoni.

Svrha ove faze je informisanje ljudi da je donesena odluka o primeni nove šeme; ili da postoji drugi preferirani način upravljanja otpadom od tradicionalnog; i da postoje dobri razlozi za poduzimanje promene u trenutnoj praksi upravljanja otpadom. Širenje i distribucija ovih informacija javnosti trebalo bi da dođe ne samo kao odluka doneta na nivou opštine, već i u obliku zahteva (putem upitnika koji će proceniti potrebe zajednice i mišljenja i stavova koje zajednica ima oko primene i implementacije nove šeme upravljanja otpadom).

S obzirom na tu činjenicu, opština može pokrenuti kampanju podizanja svesti putem **jednog upitnika**, koji se može ponavljati periodično (**1-2 puta godišnje**), kako bi se u početku procenilo njihovo mišljenje o trenutnom stanju upravljanja otpadom kao i o uvođenju novih metoda upravljanja otpadom kao što su razdvajanje na izvoru, recikliranje, kompostiranje otpada. Ovaj upitnik će takođe pružiti **odeljak o mišljenju / ponašanju stanovnika prema tarifi za otpad**, da li su obavešteni o uslugama koje plaćaju, mišljenje o predlogu novih tarifa za otpad itd.

Najpoželjnije metode javne svesti, koje opština može da iskoristi kao početnu fazu podizanja i izgradnje svesti zajednice o upravljanju otpadom, jeste **metoda od vrata do vrata** koja uključuje volontere ili studente zainteresovane da aktivno učestvuju u takvim kampanjama.

KORAK 2 – POVEĆANJE INTERESOVANJA

U narednoj drugoj fazi, zajednici koja je već informisana i svesna oko pitanja upravljanja otpadom, kao i novih ideja ili programa, biće potrebne dodatne informacije ili će se čekati da zatraže dodatne informacije, dok će opština zatim doneti odluku da primenjuje ove šeme upravljanja otpadom na teritoriji koju administriraju.

Cilj je, **na primer, da ih se učini bolje upoznatim kada je u pitanju kompostiranje i recikliranje otpada ili za postupke razdvajanja otpada**. Uglavnom u odabranom području će se provoditi šeme kompostiranja otpada na nivou zajednice kao i na nivou škole⁷. Tokom ove faze, opština bi trebalo da kreira detaljan program, koji treba da ima za cilj ne samo informisanje zajednice o novim inicijativama za upravljanje otpadom, već i gde je to neophodno, o infrastrukturi. Koja će biti njihova uloga u ovim inicijativama, konkretne koristi koje će pre svega imati, nivo naknada i finansijskih podsticaja, itd.

Ova faza sve većeg interesovanja posebno će predložiti korake koje će lokalna uprava slediti da sprovede ovu kampanju podizanja svesti, koja će uključivati sastanke, seminare, posete terenu, postrojenja za odlaganje otpada ili recikliranje, i tako dalje, kao i učešće pojedinaca i zainteresovanih strana, uključujući eksperte i menadžere za otpad.

KORAK 3 – EVALUACIJA I POBOLJŠANJE

U ovoj fazi, oni koji upravljaju programima, oni koji su predstavnici opština, trebalo bi da budu u mogućnosti da procene program i njegove rezultate tokom perioda od tri meseca da ustanove **da li se program sprovodi onako kako se očekuje, da li je uspešan, pogodan kao i finansijski održiv da dovoljno ispuni očekivanja i ciljeve**. Procena to jest evaluacija može poboljšati aktivnosti, raspored ili načine rada, doneti odluke o tome da li da nastavimo sa programom ili doneti odluke za njegovo

⁷ U donjem delu su prikazane proširene informacije o konkretnim programima informisanja i izgradnje svesti na nivou zajednice i škole.

poboljšanje i dalju podršku. Sa druge strane, opština ima za cilj da uključi ljude koji su bliži programu, da poveća njihovo učešće i doprinos.

Ova evaluacija se može sprovesti na kraju svake aktivne kampanje (jednom mesečno ili jednom u tri meseca), gde opština definiše neke oblike kontrole na sledeći način:

1. **Vizuelna procena** područja koja su započela sa primenom novih šema upravljanja otpadom;
2. **Kvantitativna procena** količine otpada koja je smanjena za ukupni tok otpada (tj. recikliran ili kompostiran);
3. **Kvalitativna procena** područja u kojima postoje posebna postrojenja za obradu otpada, kao što su kante za reciklažu ili kompostiranje otpada, bez obzira da li rade ili ne i da li se održavaju ili ne;
4. **Procena mišljenja građana**, uglavnom onih koji su započeli primenu novih šema upravljanja otpadom, putem kratkog upitnika, koji treba da otkrije: **i) da li je šema pogodna za građane; ii) da li su dovoljno svesni i informisani o uspešnom radu šeme; iii) Da li primenjeni tarifni sistem dovoljno opravdava novu šemu upravljanja otpadom.**

Tokom ove faze, i vlasti i klijenti će tražiti dokaze o održivosti po pitanju svog trenutnog partnerstva kako bi strane mogle biti sigurne da je doprinos svih vredan i da druga strana pokazuje odgovarajuću posvećenost koja se zahteva u ovakvim poslovima. U ovoj fazi se preporučuju intervjui, javni sastanci i seminari koji će pokazati rezultate i predstaviti korake za budućnost.

PROGRAM II: INFORMISANJE O NOVOM SISTEMU TARIFA

Uvođenjem novih šema upravljanja otpadom ili proširenjem usluge na svojoj teritoriji, opština će takođe početi da primenjuje novi sistem tarifa za uslugu uklanjanja otpada koja će se pružati na nekoj većoj teritoriji, gde u nekim slučajevima ranije nije postojala takva usluga. S obzirom na tu činjenicu, opština će morati da pokrene kampanju podizanja svesti o novom tarifnom sistemu otpada, koja će uticati na građane na dva nivoa: i) oni koji su to plaćali sada će imati novi sistem ; ii) oni koji nisu imali uslugu prvo će morati da znaju i razumeju kako sistem funkcioniše, gde će biti deo, a zatim da budu svesni obaveze da redovno plaćaju.

U kampanji podizanja svesti o tarifnom sistemu, koja će biti deo kampanje za promociju nove međuvladine šeme, opština bi trebalo da razmotri ove principe:

1. **Efikasna distribucija raspoloživih resursa za prikupljanje tarifa za otpad**
2. **Pružanje najefikasnije usluge - stvaranje podsticaja za pružanje usluga sa najnižim troškovima**
3. **Efikasna upotreba prirodnih resursa - ispunjavanje ciljeva zaštite životne sredine, kao što su promocija šema reciklaže i kompostiranja**
4. **Nadoknada troškova - postavljene tarife treba da odražavaju sve usluge koje se obavljaju za uslugu upravljanja otpadom**
5. **Finansijska održivost - postavljene tarife moraju odražavati održiv sistem upravljanja otpadom**

6. **Horizontalna jednakost između korisnika koji moraju platiti isti iznos za isti nivo pružene usluge**
7. **Primena takozvanog principa „Zagađivač plaća“**
8. **Načelo „proporcionalnosti“ - iznos naknade treba da odražava količinu pružene usluge**
9. **Načelo „transparentnosti“ – određivanje i definisanje tarifa treba da bude jasno, a ako postoje podsticaji, oni bi trebali da se razjasne za javnost**

Proces utvrđivanja tarife za otpad trebao bi da prođe kroz 9 glavnih koraka, koji bi trebalo da bude deo kampanje za podizanje svesti o tarifama za otpad:

1. **Poznavanje svojih klijenata** – opština treba da identifikuje kategorije i broj klijenata koji stvaraju otpad na svojoj teritoriji. Te informacije bi se trebale pojaviti u informativnim brošurama.
2. **Količina proizvedenog otpada u opštini** – Jednom kada se utvrde kategorije i broj klijenata to jest korisnika, opština takođe treba da odredi količinu otpada koja se generiše na njenoj teritoriji (po kategorijama) i stope stvaranja otpada za kategorije klijenata. Ove informacije koje bi trebale biti predstavljene u informativnim brošurama će omogućiti klijentima da istinski shvate količinu otpada koja se stvara u njihovoj jedinici i koliko je važno platiti naknadu za pružanje ove usluge.
3. **Procena tehničkih opcija** – Nova šema takođe će predvideti nove tehničke aspekte kako pružiti uslugu. Ove informacije o novim tehničkim aspektima usluge (na primer, broj kontejnera, njihovoj vrsti mešovitog ili različitog otpada, broju transportnih vozila, postrojenjima za odlaganje otpada itd.) Treba da budu dostupne zajednici, da bi on zaista razumeo tehnologiju pružanja novih usluga.
4. **Uspostavljanje institucionalnog odnosa** – Zajednica treba da bude svesna podele odgovornosti i dužnosti u novoj šemi pružanja usluga otpada. Koja će biti odgovornost i uloga svake administrativne teritorije u novoj šemi upravljanja otpadom? Na ovaj način će razumeti i relevantnu dinamiku na teritoriji na kojoj se nalazi.
5. **Upoznavanje sa troškovima realizacije i isporuke usluga** – Da bismo postavili najrealnije tarife, moramo odrediti puni trošak usluge upravljanja otpadom u skladu sa uslugama koje se pružaju: i) za prikupljanje otpada i prevoz; ii) brisanje i pranje puteva; iii) privremena obrada otpada; iv) konačna obrada otpada; v) operativni troškovi; vi) kapitalni troškovi; (vii) indirektni troškovi itd. Na ovaj način zajednici su jasniji troškovi usluga koje će dobiti.
6. **Identifikovanje izvora prihoda** – Zajednica takođe treba da bude upoznata sa finansijskim resursima koji će obezbediti pružanje usluga u skladu sa standardima.
7. **Odabir pravih tarifnih nivoa i njihovo izračunavanje** – Nakon što opština odredi broj i kategorije klijenata i korisnika usluga, stope usluga i izvore prihoda, ona će moći da odredi odgovarajuće nivoje tarifa za različite kategorije klijenata. Za ove informacije je veoma važno da se podele sa klijentima, kako bi isti detaljno bili upoznati i svesni za koje će usluge (uz određeni trošak) platiti.
8. **Strateško donošenje odluka** – Na osnovu karakteristika opštine donose se neke strateške odluke o utvrđivanju nivoa tarifa za kategorije klijenata / korisnika, što određuje koji procenat troškova će biti pokriven naplatom tarifa.

9. **Komunikacija / predstavlanje novog tarifnog sistema** – Opština može odrediti najbolji način informisanja javnosti u vidu 8 gore navedenih koraka, **što se može obaviti periodičnim radionicama, štandovima na ulazu jedinica lokalne uprave ili čak informativne letke sa postignutim rezultatima na osnovu 8 gore navedenih koraka.**

Tabela ispod prikazuje pre svega približni trošak za sprovođenje kampanje za podizanje svesti od strane opštine tokom jedne godine, koja će sadržavati pripremni deo kampanje i njeno sprovođenje:

PËRSHKRIMI I FUSHATËS		Njësia	Nr. Njësive	Kosto njësi (euro/njësi)	Totali (euro)
Faza I: Përgatitja e fushatës					
1	Krijim i grupit të punës në komunë për hartimin dhe zbatimin e fushatës	Stafi i komunës			
2	Miratimi i grupit të punës nga Kryetari ose Kuvendi i Komunës				
3	Përcaktimi i objektit të fushatës së vetëdijësimit (ku do të fokusohet ajo)				
4	Hartimi i strategjisë të informimit dhe vetëdijësimit për qytetarët				
5	Hartimi i kalendarit të aktiviteteve promovuese për qytetarët gjatë 1 viti, I cili përsëritet në mënyrë ciklike)				
6	Hartimi i pyetësorit për matjen e njohurive të të qytetarëve për skemat e menaxhimit të mbeturinave				
	a. Angazhimi i aktorëve të jashtëm të cilët kanë interes të jenë pjesë e fushatës				
	b. Hartimi i materialeve informuese për skemën operative të menaxhimit të mbeturinave në komunë				
	c. Hartimi i materialeve informuese për koston e shërbimit dhe nivelin e tarifave				
	d. Hartimi i materialeve informuese për rritjen e inkasimit të tarifave				
	e. Përgatitja e spoteve publicitare apo daljeve në mediat lokale për promovimin e fushatës				
	f. Planifikimi i seminareve ose konferencave promovuse			- €	- €
Faza II: Zbatimi i fushatës					
1	Printim i pyetësorit për qytetarët	copë	1,000	0.50 €	500.00 €
2	Angazhimi i të rinjve për zhvillimin e pyetësorit në terren	person	20	100.00 €	2,000.00 €
3	Përpunimi i të dhënave të pyetësorit dhe hartimi i raportit final	person	2	200.00 €	400.00 €
4	Përmbledhja e rezultateve të pyetësorit në një dalje në mediat lokale nga stafi i komunës	lumpsum			200.00 €
5	Printimi i broshurave/leaflets/pamflet informuese	copë	2,000.00	6.00 €	12,000.00 €
6	Shpërndarja e spotit publicitar në mediat lokale	lumpsum			1,000.00 €
7	Organizimi i 3 konferencave për promovimin e shërbimit të menaxhimit të mbeturinave dhe arritjeve të komunës në këtë drejtim, gjatë 1 viti	numër	3	1,200.00 €	3,600.00 €
TOTALI					19,700.00 €

6.8 Operativni plan za sakupljanje i transport otpada u opštini Parteš

Izrada i usvajanje Opštinskog plana za upravljanje otpadom važan je korak za opštinu Parteš, potencirajući kao i dodatno osnažiti, kao i sa pravne strane, ciljeve i plan konkretnog delovanja u narednom periodu od 5 godina kada je u pitanju pružanje javnih usluga upravljanja otpadom. Budući da opština pruža ovu uslugu sopstvenim sredstvima, izrada operativnog plana za način organizovanja usluge je dragocena i važnija za sve osoblje javnih službi i one koji se bave ovom uslugom.

Operativni plan opisuje konkretne akcije koje će opština preduzeti da pruži uslugu na osnovu jednog nedeljnog kalendara.

Opština Parteš, sa negde oko 5,300 stanovnika, u svom sastavu ima tri naselja (Parteš, Donja Budriga i Pasjane). U donjim tabelama su prikazani klijenti/korisnici usluga na teritoriji opštine, koji dobijaju uslugu sakupljanja i prevoza otpada (opština Parteš pruža uslugu na celoj svojoj teritoriji za sve po principu od vrata do vrata), kao i tehničke aspekte isporuke usluga:

Opština Parteš	5,300 stanovnika
Domaćinstva (br.)	916
Biznisi (br.)	30
Institucije (br.)	22

Naselja	1.1 m ³	110 litra	Učestalost usluge	Vozila	Količina sakupljenog otpada u opštini tokom 1 meseca (tona/mesečno)
	br.	br.	dani u nedelji	br. / kapacitet	tona
Pasjane	15	450	E hēnē & E martē	1 kamion 8-10m ³	22
Donja Budriga	8	250	E mērkurē		12
Parteš	12	350	E enjte		17

Tabela 9 Kako je organizovana usluga u Opštini Parteš

[Izvor: Pripremljeno od strane autora]

Na osnovu trenutnog stanja infrastrukture u opštini, operativni plan za pružanje usluga uzimaće u obzir sve elemente kao što su: količina otpada, učestalost pružanja usluga, kapacitet kamiona to jest vozila, vreme sakupljanja otpada i teritorijalni pregled na kojoj će se usluga pružati. Vozilo koje koristi opština Parteš koristiće se za pružanje usluge tokom četiri dana u nedelji za količine otpada koje ne prelaze kapacitet vozila od 3 tone. Tabela ispod prikazuje plan pružanja usluge sakupljanja otpada i usluga prevoza u tri naselja u opštini Parteš u toku jedne nedelje:

Vendbanimet - Komuna Partesh		E hënë		E martë		E mërkurë	E enjte	E premte	E shtunë	E dielë
PASJANE	Fillimi	Mbarimi	Fillimi	Mbarimi						
	07:00	15:00	07:00	15:00						
Kamion	8 m ³ /3ton		8 m ³ /3ton							
Turne	1		1							
Frekuneca	X		X							
Sasia max (1 turni)	3ton									
Sasia mujore max	22 -24 ton									
Koha për grumbullimin e 1 konteneri 1.1m ³	2.4 min									
Koha totale për grumbullimin e 15 kontenerëve =	36 min									
Nr. i amviserive	394									
Koha për grumbullimin në 1 amviseri	2.4 min									
Koha totale për grumbullimin në 197 amviseri	7 orë									
Koha totale për grumbullimin në 197 amviseri			7 orë							
BUDRIGA E POSHTME					Fillimi	Mbarimi <td rowspan="13"></td> <td rowspan="13"></td> <td rowspan="13"></td> <td rowspan="13"></td>				
					07:00	15:30				
Kamion					8 m ³ /3ton					
Turne					1					
Frekuneca					x					
Sasia (1 turni)					3 ton					
Sasia mujore					12 ton					
Koha për grumbullimin e 1 konteneri 1.1m ³					2.4 min					
Koha totale për grumbullimin e 8 kontenerëve =					30 min					
Nr. i amviserive					208					
Koha për grumbullimin në 1 amviseri					2.4 min					
Koha totale për grumbullimin në 208 amviseri					8 orë					
PARTESH						Fillimi	Mbarimi <td rowspan="13"></td> <td rowspan="13"></td> <td rowspan="13"></td>			
						07:00	15:00			
Kamion						8 m ³ /3ton				
Turne						1.5				
Turni 2 - orari						16:00	20:00			
Frekuneca						x				
Sasia (1 turni)						4.25ton				
Sasia mujore						17 ton				
Koha për grumbullimin e 1 konteneri 1.1m ³						2.4 min				
Koha totale për grumbullimin e 12 kontenerëve						30 min				
Nr. i amviserive						313				
Koha për grumbullimin në 1 amviseri						2.4 min				
Koha totale për grumbullimin në 313 amviseri						12 orë				

VII. IZRADA OPERATIVNOG PLANA, CILJEVA, POKAZATELJA I AKTIVNOSTI

Cilj	Konkretna aktivnost	Opis aktivnosti	Pokazatelji	Odgovorni	Vremenski rok	Troškovi
Cilj I: Izrada lokalnog zakonskog i regulatornog okvira za upravljanje otpadom - Konsolidacija strukture unutar opštine za sistem upravljanja otpadom	1.1 Usvajanje lokalnog plana za upravljanje otpadom					
	1.2 Konsolidacija strukture u okviru same opštine	• Stvaranje baze podataka za uslugu / dizajniranje pokazatelja • Priprema kampanje za podizanje svesti • Dizajn projekata za minimizaciju otpada • Izrada internih propisa / zasebnih tokova • Ažuriranje lokalnog plana upravljanja otpadom u zavisnosti od različitih dešavanja • Nadgledanje usluge od strane službenika za zaštitu životne sredine ili otpada. • Formiranje Jedinice za komunalni otpad (Sektor) pri Odeljenju za javne usluge		Opština Parteš	2020-2021	17,000 €
	1.3 Izgradnja kapaciteta unutar opštine	• Opis posla za svakog eksperta, konkretno za opštinske službenike za životnu sredinu u opštini • Jačanje kapaciteta kroz obuku na radnom mestu o različitim aspektima upravljanja otpadom: <i>Modul 1:</i> Gradsko prikupljanje čvrstog otpada, planiranje, odlaganje i transport; <i>Modul 2:</i> Minimizacija otpada; <i>Modul 3:</i> Ekonomski aspekti usluge upravljanja otpadom; <i>Modul 4:</i> Organizacija usluga, institucionalni,		Opština Parteš	2020-2021	7,200 €

		regulatorni, aspekti informisanja i praćenja upravljanja otpadom				
	1.4 Dizajniranje jednog monitoring sistema za merenje performansi i rezultata usluga	- Izrada i priprema pokazatelja kvaliteta usluga - Izrada formata za izveštavanje - Stvaranje sistema za čuvanje i obradu podataka iz GIS-a, koji će beležiti/registrovati: i. Sve klijente koji su deo sistema naplate i kojima se pruža usluga; II. Sva mesta za prikupljanje otpada, deponije i odlaganje otpada; III. Modeliranje trasa / ruta koje će tehnološka vozila obavljati u opštini		Opština Parteš	2020-2021	

	1.5 Izrada jednog programa za izgradnju svesti za minimiziranje otpada	• Programi za informisanje i. Kampanje za podizanje svesti o tehnikama sprečavanja stvaranja otpada • II. Predstavljamo ekološke etikete proizvoda • Programi za promovisanje i. Podrška za izradu poslovnih ugovora II. Promovisanje ponovne upotrebe i popravke III. Promovisanje izdvojenog otpada iv. Promovisanje podsticaja za upotrebu čistih proizvoda... itd • Regulatorni programi i. Uspostavljanje diferenciranih tarifa za podsticanje recikliranja / kompostiranja II. Informisati i sprovesti politike o povećanoj odgovornosti proizvođača III. Dizajn i primena protokola za različite tokove otpada (inertni, obimni, itd).	% otpada koji se može reciklirati i koji se uklanja iz glavnog toka otpada	Opština Parteš	2021	2,400 €
Cilj II: Optimizacija kao i poboljšanje kvaliteta usluga na teritoriji opštine	2.1 Konsolidacija usluge koja se pruža, u oblastima u kojima se trenutno realizuje	• Analizirati vreme potrebno za sakupljanje i prevoz otpada. • Analiza opisanih udaljenosti i redizajniranje trasa i optimizacija transportne trase (kontejner - deponija). • Standardizacija usluga (sakupljanje po principu od vrata do vrata sa 120-litarskim kontejnerima; i zbirno sa kontejnerima od 1,1 m³). Poboljšanja infrastrukture za zbirna mesta (novi / popravljani kontejneri, pojedinačne kante, kontejneri, nove mašine itd).		Opština Parteš	2020-2021	28,820 €

Cilj III: Osiguravanje finansijske održivosti, optimizacija troškova usluga i povećanje nivoa naplate na osnovu tarifa za 70 % u periodu 2020-2024	3.1 Pojačati kapacitete za naplatu tarifa	• Predstavljanje tarifa za upravljanje otpadom građanima i iznosa prikupljenog od naplate tarifa u periodu od 12-24 meseca • Za svaku zonu, kompanija / opština će kreirati / objediniti registre korisnika usluga, uz postojeće ugovore, kategorizirajući ih i ažurirajući svake godine • Kompanije / opštine identifikuju spremnost za plaćanje od strane klijenata sprovodeći upitnike ili pojedinačne sastanke sa komercijalnim kupcima • Osnivanje savetodavnih grupa, koje deluju u svakom selu putem sastanaka u zajednici • Povećati monitoring i nadzor od strane opštinske inspekcije (12 meseci) • Analiziraju scenarije povrata troškova od prihoda od tarifa, uzimajući u obzir marginalne grupe • Opština utvrđuje tarifu za otpad na osnovu procenjene pune cene usluge na svojoj teritoriji. Usvajanje krivičnih pravila protiv neodgovornih građana.	% svih klijenata koji uđu u sistem naplate povećava se do 70 %	Opština Parteš	2020-2024	
--	--	---	---	---------------------------	------------------	--

	6.4.2 Povećanje broja klijenata koji plaćaju tarifu	• Kreiranje jednog jasnog sistema procedura za sakupljanje tarifa, transparentnog sastava za svaku grupu koja im koristi od usluga • Preduzimanje kampanja za podizanje svesti za povećanje naplate • Izmena i funkcionalizacija mehanizma koji omogućava naplatu svim klijentima koji primaju uslugu • Priprema studije o sistemima naplate naknada za domaćinstva, biznise kao i institucije • Stimulisanje redovnih platiša kroz olakšavanje fiskalne politike • Dizajniranje i predstavljanje zelenog logotipa za kompanije koje redovno recikliraju / kompostiraju / plaćaju Sa ciljem da se poveća stopu naplate tarifa to jest naknada, opština će distribuirati građanima koji plaćaju tarifu jednu kantu od 120 L, što bi trebalo da privuče i ostale građane da plaćaju. Očekuje se da će ovo biti realizovano u roku od 12 meseci.		Opština Parteš	2020-2024	
--	---	---	--	----------------	-----------	--

Cilj IV: Promovisanje inicijativa za smanjenje otpada podsticanjem odvojenog sakupljanja i kompostiranja	4.1 Dizajniranje i izrada pilot projekata za smanjenje otpada	a. Pojedinačno kompostiranje u domaćinstvima u zonama gde se usluga pruža od vrata do vrata. i) definisanje područja (najmanje 2 sela / predgrađa) na kojima će se primenjivati pojedinačno kompostiranje; ii) dizajniranje kampanje za komunikaciju i konsultacije u kojima će se kompostiranje primenjivati - proceniti njihovu spremnost i znanje; (iii) izrada zadataka i priprema tendera za ulaganje u infrastrukturu (pojedinačni komposter); iv) identifikacija klijenata zainteresovanih za pridruživanje šemi kompostiranja i izgradnju baze podataka; v) razvoj podsticajnih i stimulativnih politika za dodavanje novih klijenata u šemu. b. Reciklaža - Dizajniranje programa reciklaže za biznise kao što su supermarketi / tržni centri / kafići, itd.: i) označavanje subjekata koji će skupljati otpad odvojeno (30 takvih); ii) označavanje tokova koji će se prikupljati (papir, karton, plastika, aluminijum); iii) kvantitativna analiza i konstrukcija šeme sakupljanja; iv) imenovanje subjekta koji će sakupljati i skladištiti materijale koji se mogu reciklirati; v) realizovati informativnu kampanju o tome kako funkcioniše ceo proces reciklaže. c. Reciklaža - izrada programa <i>Drop Off</i> sistema u zoni A ili B: i) označavanje mesta na kojima će se sakupljati suvi reciklažni proizvodi / dizajn projekta za njihovu izgradnju i rad; ii)		Opština Parteš	2020-2024	60,700 €
--	--	---	--	-----------------------	------------------	------------------------

		označavanje toka koji će se prikupljati (papir, karton, plastika, aluminijum); iii) analiza količine i cene za svaki tok; iv) realizovati informativnu kampanju o tome kako funkcionise; v) odrediti subjekat koji će sakupljati i skladištiti materijale koji se mogu reciklirati. d. organizovati i nadgledati proces recikliranja				
Cilj V: Diferencirano/odvojeno sakupljanje različitih frakcija otpada, izbjegavajući odlaganje u kontejnere za komunalni otpad	5.1 Upravljanje bolničkim otpadom	- Utvrđivanje količine proizvedenog opasnog bolničkog otpada - Imenovanje protokola za njihovo sigurno sakupljanje, skladištenje i transport - Snabdevanje sa potrebnom infrastrukturuom za izdvojeno sakupljanje ovog toka iz bolničkih centara - Utvrđiti mogućnost uništavanja na regionalnom ili bolničkom nivou	80 % istog je redukovano	Opština Parteš	2023	
	5.2 Upravljanje čvrstim / inertnim otpadom (Prioritet)	- Formulisanje i objavljivanje kampanje za podizanje svesti o čvrstom otpadu - Primena poboljšanog zakonodavstva proizvođača i odgovornosti - Uspostavljanje odvojenih protokola za sakupljanje i transport za one koji proizvode inertnog otpada - Izrada posebne regulative za ovaj tok (uloge, odgovornosti, protokoli za sakupljanje, transport i odlaganje) - Odredite tačku u regionu za skladištenje i odlaganje ove električne energije - Uslovi za građevinsku dozvolu.	50 % istog je redukovano	Opština Parteš	2023	

	5.3 Upravljanje voluminoznim otpadom, električnim / elektronskim otpadom, rabljenim uljima	• Određivanje tačaka za sakupljanje kao deo ovih tokova • Otvaranje blizu ovih polovnih prodajnih mesta • Simulacija biznisa i zaključivanje ugovora sa njima radi prikupljanja posebnih najamnina (baterije, rabljena ulja, automobili na kraju životnog veka) • Mogućnost odlaganja životinjskog otpada na regionalnom nivou / snabdevanje proizvođača specijalnim kontejnerima i definisanje mera za transport i odlaganje ovog toka • Izrada zasebnih propisa i uredbi za upravljanje svakim tokom (uloge, odgovornosti, protokoli za sakupljanje, transport i uništavanje).	20 % istog je redukovano	Opština Parteš kao i odgovarajući biznisi	2023	
	7.4 Upravljanje otpadom od životinja	• Opština ima bazu podataka o svim klanicama koje se nalaze na njenoj teritoriji i može ih proveriti o tome kako i gde skladište svoj otpad. • Opština može obavezati ove klanice da sklope ugovor sa regionalnom deponijom za odlaganje životinjskog otpada, tako da se oni ne odlažu u opštinskom okruženju	40 % od istog se redukuje	Opština Parteš kao i odgovarajući biznisi	2022-2024	

Cilj VI: Eliminacija 80 divljih deponija identifikovanih na teritoriji opštine Parteš	6.1 Čišćenje trenutnih deponija	• Procena terena i budžeta za ilegalno čišćenje deponije • Pokretanje kampanje za podizanje svesti, postavljanje natpisa poput „Zabranjeno odlaganje otpada“, kao i sastanci sa stanovnicima koji žive u blizini ilegalnih deponija. • Obezbeđivanje donatorske opreme za uklanjanje i sanaciju komunalnih deponija	% očišćenih otpada u odnosu na one koja nisu očišćena	Opština Parteš	2020-2021	14,469 €
	6.2 Sprečavanje nastajanja novih deponija	• Obezbeđivanje deponija ogradom nakon čišćenja da se spreči njihovo ponovno stvaranje • Nakon čišćenja i ograđivanja, opština može doeti odluku da ove prostore pretvori u područja za rekreaciju, poput sadnje trave i zelenila. • Postavljanje nekih informativnih tabli u blizini divljih deponija „Ne odlagati otpad“ ili „Zabranjeno odlaganje otpada“ • Kontinuirano nadgledanje žarišta, povećavajući aktivnost inspektora u ovim oblastima. Redovno mesečno izveštavanje o stanju divljih deponija, angažovanje zajednice na otkrivanju i izveštavanju o slučajevima ilegalnog odlaganja • Obaveštavanje zajednice da će, ukoliko se utvrdi da su odlagali otpad na tom području, biti preduzete kaznene mere.	% deponija koje su ponovo nastale na postojećim mestima	Opština Parteš	2020-2021	

Cilj VII: Razviti strategiju komunikacije sa građanima o pitanjima upravljanja komunalnim otpadom na teritoriji same opštine	7.1 Strateško planiranje kao i podizanje svesti u zajednici i programi informisanja na nivou zajednice	• Izgradnja svesti i informisanje građana u opštini o novim šemama upravljanja otpadom, kako će se one sprovesti i pre svega o njihovom konkretnom angažovanju u realizaciji; • Izgradnja svesti i povećanje broja građana koji plaćaju naknadu / tarifu za usluge odvoza otpada • Podrška u primeni podsticajnih šema za niže stope otpada zahvaljujući zalaganju zajednice za primenu šema kompostiranja, čime se poboljšava kvalitet usluga i kvaliteta životne sredine • Povećanje broja građana i broja učenika informisanih o procesu kompostiranja i istovremeno spremnih da preuzmu inicijativu za kompostiranje organskog otpada • Svest i informisanost građana u opštini o procesu kompostiranja, kao i o njihovom konkretnom angažovanju u primeni šema kompostiranja i reciklaže otpada • Uvođenje različitih šema kompostiranja za različite kategorije građana i aktera koji će biti uključeni u ovu inicijativu • Predstavljanje modela / metoda koji će pomoći informisanju i obuci zainteresovanih strana za konkretnu primenu kompostiranja organskog otpada i recikliranja otpada koji se može reciklirati. • Uvođenje podsticajnih šema za povećanje učešća zainteresovanih strana koji će	% informisanih građana % kampanja za izgradnju svesti koje su realizovane u samoj opštini	Opština Parteš	2020-2021	19,700 €
---	--	--	--	----------------	-----------	----------

		primenjivati šeme kompostiranja i recikliranja otpada • Promovisanje zaštite urbane i ruralne sredine • Program broj I: Kampanja informisanja i izgradnje svesti o upravljanju otpadom • Program broj II: Informacije o novom tarifnom sistemu				
--	--	---	--	--	--	--

VIII. KONTINUIRANI PREGLED PLANA

Revizija to jest kontinuirani pregled ovog plana će biti kontinuirani proces koji se ponavlja svakih 5 godina ili češće ako izrada zakonodavstva ili oblasti ukaže na potrebu revizije ciljeva i mera ili ako nacionalna politika za otpad preporučuje ili nameće znatne promene u vezi sa upravljanje otpadom. Tokom sprovođenja plana važno je kontinuirano analizirati sve faktore koji utiču na planirane mere i postavljene ciljeve, kao što su promene životnog standarda opštine, potrošnje, količine otpada, demografska kretanja, itd. Takođe analiza ovih faktora služi za procenu programa ili projekata u procesu ili se očekuje da će započeti.

8.1 Monitoring implementacije ovog plana

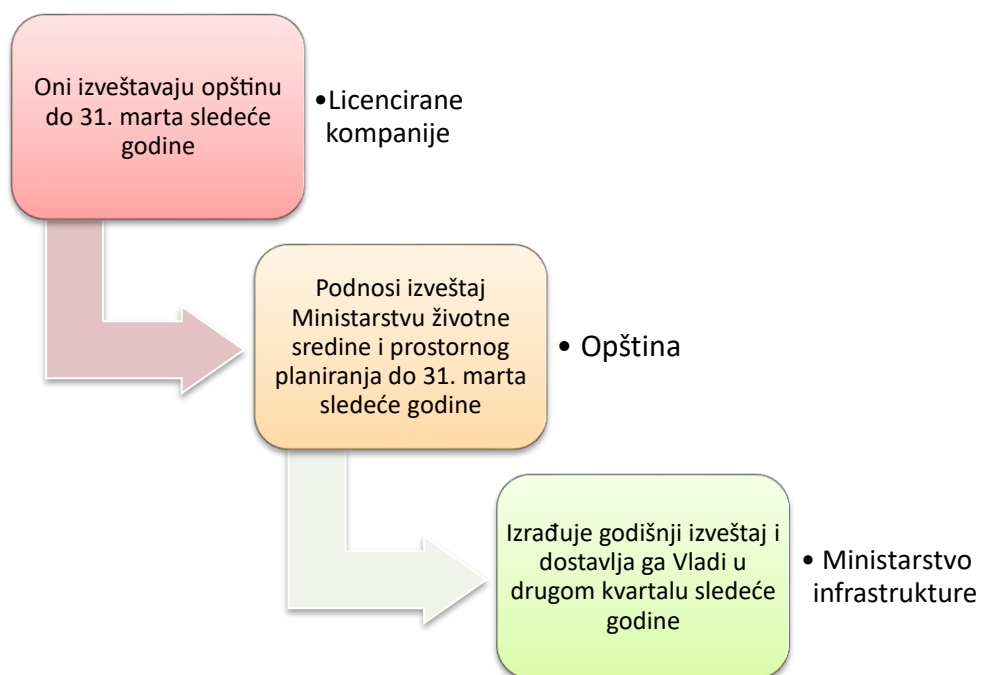
Monitoring i nadgledanje plana vršiće se prema pokazateljima učinka utvrđenim u sledećoj tabeli koja će služiti za: **i)** pružanje stalnih informacija pridruženim partnerima i zainteresovanim stranama o statusu sprovođenja plana; **ii)** da se analizira stanje i proceni efikasnost realizovanih šema; **iii)** da se prilagode, izmene ili ojačaju šeme ili programi koji su u toku, ili kako bi kreirali nove koji bi bili prikladniji ili efikasniji.

Indikatorët e performancës		Klasifikimi i koduar sipas ngjyrave			Cilësia e të dhënave
		I ulët	Mesëm	I lartë	I ulët Mesëm I lartë
Cilësia e shërbimit	C1 Sipërfaqja e mbuluar me shërbim				
	C1.1 Zonat urbane dhe periferike	0 – 40 %	41 – 80%	81 – 100%	
	C1.2 Zonat rurale	0 – 30 %	31 – 50%	51 – 100%	
	C2 Pastërtia e qytetit	0 – 32 %	33 - 66%	> 66%	
	C3 Perceptimi i publikut: shkalla e kënaqësisë kundrejt shërbimit	0 – 50%	51 - 80%	81 - 100%	
Qëndrueshmëri Mjedisore	D1 Ripërdorimi: shkalla e grumbullimit të diferencuar të mbetjeve	0 – 5%	5 – 20%	>20%	
	D2 Mbrojtja e burimeve natyrore: shkalla e trajtimit të mbetjeve në impiante trajtimi.	0 – 30%	31 – 70%	71 – 100%	
Qëndrueshmëria ekonomike dhe financiare	E1 Mbulimi i koston: Tarifat mbulojnë koston.	0 – 35%	36 – 70%	71 – 100%	
	E2 Sa banorët kontribuojnë në financimin e shërbimit : shkalla e mbledhjes së tarifës	0 – 40%	41 – 75%	75 – 100%	
	E3 Transparenca e sistemit të faturimit	uUlet	mesme	lartë	
Kosto e shërbimit		 Euro/ton			
		 Euro / banorë / vit			

Prikaz 25 Pokazatelji performansi i rezultata
[Izvor: pripremljeno od strane samog autora]

8.2 Izveštavanje

Svaka opština dužna je da do 31. marta sledeće godine podnese Ministarstvu infrastrukture godišnji izveštaj o sprovođenju opštinskog plana upravljanja otpadom na svojoj teritoriji. U međuvremenu, posednici komunalnog otpada i proizvođači moraju do 31. marta sledeće godine podneti godišnji izveštaj Ministarstvu. Ovlašćena lica koja se bave upravljanjem otpadom podnose isti godišnji izveštaj odgovarajućim opštinama. Nakon prikupljanja izveštaja od opština i od posednika i proizvođača komunalnog otpada, Ministarstvo priprema godišnji izveštaj i podnosi ga Vladi u drugom kvartalu naredne godine.

Prikaz 26 Struktura za razmatranje i pregled plana
[Izvor: Zakon o otpadu Član 58 , prilagodio je sam autor]

Ovi izveštaji treba da sadrže:

- Vrsta, sastav, karakteristike, količine, poreklo, skladištenje, transport, obrada, tretiranje, recikliranje, skladištenje i odlaganje otpada kao i otpada koji se dobija u objektima i opremi za upravljanje otpadom
- Vrsta, sastav, karakteristike, količina, poreklo, skladištenje, transport i odredište sekundarne sirovine dobijene u objektima za upravljanje otpadom
- Ostala pitanja od važnosti.

IX. REFERENCE I LITERATURA OVOG PLANA

IZVEŠTAJ O DIVLJIM DEPONIJAMA U SAMOJ OPŠTINI PARTEŠ

POPIS STANOVNIŠTVA I DOMAĆINSTAVA I STANOVA NA KOSOVU 2011, Kosovska agencija za statistiku

ZAKON BR. 04/L-060 „O UPRAVLJANJE OTPADOM“ 2012, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja

STRATEGIJA REPUBLIKE KOSOVO ZA UPRAVLJANJE OTPADOM 2013-2022, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja

PLAN REPUBLIKE KOSOVO ZA UPRAVLJANJE OTPADOM (PRKUO) 2013-2017, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja

PODACI IZ DIREKTORIJATA ZA JAVNE USLUGE, Opština Parteš

PODACI IZ KANCELARIJE ZA NAPLATU USLUGA, Opština Parteš